

Original Research

The Relationship between Social Support and Social Resilience of Flood-Affected Women (Case Study: Delgan City)

Abdolhossein Daneshvarinasab¹
Soudeh Maghsoudi²
Maryam Saleh³

Abstract

The aim of this study was to investigate the relationship between social support and social resilience of women affected by floods in Delgan. The statistical population of the study was all urban and rural women over 15 years old affected by the flood of 2020 in Delgan city, whose number was estimated at 34,280 people. The statistical sample of the research was 256 women and the sampling was done by simple random sampling. Data collection tools included a Perceived Social Support Questionnaire and the Connor and Davidson Resilience Scale. Data were analyzed using Pearson correlation coefficient and path analysis method in AMOS software. The results showed that there was a direct relationship between family support and resilience. There was also an inverse relationship between friends support with resilience (Positive acceptance of change and safe relationships and Spiritual Influences) and

¹. (Correspondent Author) Assistant Professor, Department of Social Sciences, Shahid Bahonar University of Kerman; daneshvari.um@uk.ac.ir.

². Associate Professor, Department of Social Sciences, Shahid Bahonar University of Kerman; maghsoudi@uk.ac.ir

³. Department of Social Sciences, Shahid Bahonar University of Kerman. msd3218@iran.irabcg

Submit Date: 22/04/2021

Accept Date: 10/08/2021

DOI: 10.22051/JWSPS.2021.35201.2430

Significant others' support with resilience (Personal competence, Self-Control and spiritual influences) of women affected by flood. On the other hand, there was a direct relationship between the Significant Others' support and resilience (Positive acceptance of change and safe). Overall, the results showed a positive relationship between social support and resilience of flood-affected women.

Keywords

Social Support, Social Resilience, Women, Flood

Extended Abstract

In the list of the most common natural disasters, flood is in the first place. Disasters do not affect men and women in the same way, and in the meantime, they have a more significant impact on women. False assumptions and prejudices, as well as ignorance, lead women to face a host of discriminatory and exploitative situations in post-disaster situations. The fact is that the consequences of natural disasters cannot be prevented entirely, so the capacity of people to live and resist these disasters must be improved. The new approach to reducing the effects of natural disasters is to make people resilient to natural disasters. Resilience is a concept that describes how people cope with unexpected situations and means stubbornness in the face of stress, the ability to return to normal functioning after a stressful event, and surviving and trying through adverse conditions. Flood resilience has mainly measured with the concept of physically, environmentally and spatial resilience and with a geographical approach, little research has looked at resilience in its social context studied people affected by natural hazards and disasters such as floods. The previous study in the situation of natural disasters in Iran, such as flood, shows that residents of flooded areas do not have the necessary resilience to floods and need social support from family, friends and others. Social support from family, friends and important others plays a prominent role in strengthening and expanding people's resilience in the face of natural hazards and disasters such as a flood. Given that little research has studied the effects of social support on women's social resilience in the face of the flood, therefore, this study intends to investigate the relationship between social support from family, friends and others with social resilience of women affected by flood in Delgan county. Specifically, the main issue of the study is what effect does social support from family, friends and others have on the social resilience of women affected by the flood in Delgan county in Sistan and Baluchestan province?

The study is descriptive-correlational research. The statistical population of the study was all urban and rural women over 15 years old affected by the flood in 2020 in Delgan city, whose number was estimated at 34,280 people. The sample includes 256 women aged 15 years and above affected by flood in Delgan county were selected by random sampling method. In order to data collection, Connor and Davidson Resilience Scale and Perceived Social Support Questionnaire were used.

The results showed that among the three components of social support, the highest mean was allocated to the support from others, and the lowest mean was assigned to the component of friends' support. Also, the compound mean and standard deviation of the total perceived social support score were 3.95 and 0.29, respectively. Among the five components of resilience, the highest mean was assigned to spiritual influences ($M = 3.13$, $SD = 0.49$), and the lowest mean given to trust in one's instincts ($SD = 0.68$, $SD = 2.08$ M); also the average mean and standard deviation of the total resilience score are equal to 2.52 and 0.43, respectively. The correlation matrix of the research variables showed that the correlation of the predictor and criterion variables was significant in most cases ($P < 0.01$). On the other hand, considering that if the correlation between predictor variables is less than 0.8, it is a sign of multiple lacks of overlap between variables. The results of examining the correlation between the predictor variables also show that there is no multiple overlaps between the variables.

The results of Bootstrap ML path analysis show the direct effects of family support on the personal competence ($P < 0.01$, $\gamma = 0.89$); on trust in one's instincts ($P < 0.01$, $\gamma = 0.43$); on positive acceptance of change and secure relationship ($P < 0.01$, $\gamma = 0.49$); on control ($P < 0.01$, $\gamma = 0.9$) and on spiritual influences ($P = 0.01$, $\gamma = 0.77$) were direct and significant. Therefore, the more support from family, the greater the personal competence, trust in one's instincts, positive acceptance of change and secure relationship, control and spiritual influences, and vice versa. Friends' support had a reverse and significant effect on positive acceptance of change and secure relationship, ($P < 0.01$, $\gamma = -0.26$) and spiritual influences ($P = 0.01$, $\gamma = -0.16$). means, the more the support from friends in the women of Delgan, the less positive acceptance of change and secure relationship and spiritual influences will be, and vice versa. The support from others on the personal competence ($P < 0.01$, $\gamma = 0.75$) on control ($P < 0.01$, $\gamma = -0.6$) and on spiritual influences ($P < 0.01$, $\gamma = -0.38$), had an inverse effect and the effect of support from others on the positive acceptance of change and secure relationship ($P < 0.01$, $\gamma = 0.27$) was direct and significant, that is, the more the support from others in the women

of Delgan, the less personal competence, control and spiritual influences in them, but the more positive acceptance of change and secure relationships in them, will and vice versa.

Explaining the results, it can be said that social support, especially family support, makes women feel less frustrated, stressed and indecisive in critical and stressful situations, and ultimately their social resilience will be increased. Social resilience as a resource for combating problems and issues reduces negative emotions and increases mental health. On the other hand, if women do not have family support, their insecurity, anxiety, mental and physical worries will increase and eventually, their resilience will decrease. Thus, it can be stated that, despite the difficult environmental conditions that flood-affected women face with them, it is possible to take steps to strengthen resilience in these people by providing appropriate social support, finally, it can be expected that Increase adaptation and coping with the situation.

References

- Abdolahi, A., Mohammadi, A., & Navabakhsh, M. (2020). The social consequences of floods with an emphasis on social welfare. *Journal of Geography and Environmental Studies*, 9(35), 61-76. [Text in Persian]
- Abolghasem Firoozkkoji, F., Sharifi, M., PourShahriar, H., & Shokri, O. (2019). The Mediating Role of Coping Strategies in the Relationship between Perceived Social Support and Postpartum Depression. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 17(3), 57-86. [Text in Persian]
- Ahmad, k., Iqbal, N., Prakash, A., & Paul, M. A. (2018). PTSD and depression in adult survivors of flood fury in Kashmir: The payoffs of social support. *Psychiatry research*, 261, 449-455.
- Ahmadi, Z., & Mehrabi, H. A. (2020). Relationship between social support and resilience with posttraumatic growth: the mediating role of stress coping styles. *Journal of Psychology New Ideas*, 5(9), 1-13. [Text in Persian]
- Akbari, Z., Vafaei, T., & Khosravi, S. A. (2011). Relationship between attachment styles and the resiliency amount of veteran's wives. *Iranian Journal of War and Public Health*, 3(10), 12-17. [Text in Persian]
- Aliakbaridehkordi, M., Mehmannaavazan, A., & Kakojoybari, A. (2015). Impact of attachment styles, family cohesion and adaptability on the level of resiliency as it relates to the feeling of homesickness among freshman students living in dormitories of alZahra university. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 12(4), 173-204. [Text in Persian]
- Alipour, A., (2006). The Relationship of Social Support with Immune Parameters in Healthy Individuals: Assessment of the Main Effect Model. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 12(2): 134-9 [Text in Persian]
- Alston, M. (2009). Drought policy in Australia: gender mainstreaming or gender blindness? *Gender, Place & Culture*, 16(2), 139-154.

- Amiri, N., (2014) The Relationship between Resilience and Organizational Commitment with Job Performance of Shiraz Municipality Employees. *Modern Urban Management*, 2 (7) 31-1. [Text in Persian]
- Asadafrooz, A., Motedayen, H., Masnavi, M. R., & Mansoori, S. A. (2020). Shiraz Environmental Resilience of the March 2019 Flood Hazards; through Landscape Approach, Systems Theory and DPSIR Model. *Environmental Management Hazards*, 7(1), 55-75. [Text in Persian]
- Azadi, F., (2007). *Investigating the Relationship between Social Support and Attachment Styles with Resilience of Women Heads of Household*. Master Thesis, Department of Psychology, Islamic Azad University, Marvdasht Branch, Iran. [Text in Persian]
- Azadi, S., & Azad, H. (2011). The Correlation of Social Support, tolerance and Mental Health in Children of Martyrs and war-disabled in Universities of Ilam. *Iranian Journal of War and Public Health*, 3(4), 48-58. [Text in Persian]
- Bahrami, F., Alehashemi, A., & Motedayen, H. (2019). Urban Rivers and Resilience Thinking in the Face of Flood Disturbance, The Resilience Planning of the Kan River. *MANZAR, The Scientific Journal of landscape*, 11(47), 60-73. [Text in Persian]
- Bandura, A. (2007). A genetic perspective on positive psychology. in S. j. lopez (ed). *The science of human flourishing*. New York: praeger.
- Barrera, M., Jr. (2000). Social support research in community psychology. In J. Rappaport & E. Seidman (ed), *Handbook of community psychology*, (p. 215–245).
- Barrera, m; Sandle, i & Ramsay, t. (1981). Preliminary development of a scale of social support: Studies of college students. *Community Psychology*, 9. 435 -447.
- Beck, C. T. (2001). Predictors of postpartum depression: an update. *Nursing Research*, 50: 275–285.
- Bistricky, S. L., Long, L. J., Lai, B. S., Gallagher, M. W., Kanenberg, H., Elkins, S. R., ... & Short, M. B. (2019). Surviving the storm: Avoidant coping, helping behavior, resilience and affective symptoms around a major hurricane-flood. *Journal of affective disorders*, 257, 297-306.
- Brown, K. (2014). Global environmental change I: A social turn for resilience? *Progress in human geography*, 38(1), 107-117.
- Bruwer, B., Emsley, R., Kidd, M., Lochner, C., & Seedat, S. (2008). Psychometric properties of the Multidimensional Scale of Perceived Social Support in youth. *Comprehensive Psychiatry*, 49(2), 195-201.
- Campbell-Sills, L., Cohan, S. L., & Stein, M. B. (2006). Relationship of resilience to personality, coping, and psychiatric symptoms in young adults. *Behaviour research and therapy*, 44(4), 585-599.
- Catabay, C. J., Stockman, J. K., Campbell, J. C., & Tsuyuki, K. (2019). Perceived stress and mental health: The mediating roles of social support and resilience among black women exposed to sexual violence. *Journal of affective disorders*, 259, 143-149.

- Chang, P. J., & Yarnal, C (2018). The effect of social support on resilience growth among women in the Red Hat Society. *The Journal of Positive Psychology*, 13:1, 92-99
- Connor, K. M., & Davidson, J. R. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale. *Depression and anxiety*, 18(2), 76-82.
- Dai, W., Chen, L., Tan, H., Wang, J., Lai, Z., Kaminga, A. C., ... & Liu, A. (2016). Association between social support and recovery from post-traumatic stress disorder after flood: a 13–14-year follow-up study in Hunan, China. *BMC public health*, 16(1), 1-9.
- Dasgupta, S., Şiriner, İ., & De, P. S. (Eds.). (2010). *Women's encounter with disaster*. ismail siriner.
- Eskandari, E., Jalali, A., Moosavi, M., Akrami, N., (2019). Predicting Psychological Resilience based on Social Support and Attachment Style mediated by Self-efficacy and Meaning in Life. *Positive Psychology Research*, 5(2), 17-30. [Text in Persian]
- Fadavi Avandi, Z., (2016). *Comparison of attachment, perceived social support and resilience between spouses of addicted and non-addicted people*. Master Thesis, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Shahrud Branch, Iran. [Text in Persian]
- Fooladvand, K., Farzad, V., Shahraray, M., & Sangari, A. A. (2009). Role of social support, academic stress and academic self-efficacy on mental and physical health. *Contemporary psychology*, 4(2), 81-93. [Text in Persian]
- Ghamari, M., Rezakhani, SD., Malalo, M., (2014). Investigating marital boredom with perceived social support and life orientation. *Quarterly Journal of Counseling and Psychotherapy*, 3(11), 45-63. [Text in Persian]
- Ghasemi, A., Ariaporan, S., (2012). The Relationship between Social Support and Cultural Homogeneity with Students' Mental Health and Resilience. *Journal of Sociological Research*, 5 (1), 125-150. [Text in Persian]
- Ghazanfarpour, H., Sedaghat Kish, M., Soleymani Damaneh, M., & Sabahi Goraghani, Y. (2019). On the Evaluation of the Reaction of Urban Managers Facing Flood as an Environmental Hazard with Emphasis on Resiliency (Case Study: Jiroft city). *Geography and Sustainability of Environment*, 9(1), 107-127. [Text in Persian]
- Gokhale, V., (2008). Role of women in disaster management: An analytical study with reference to Indian society. In *The 14th World Conference on Earthquake Engineering October* (pp. 12-17).
- Gottlieb, B. H., & Bergen, A. E. (2010). Social support concepts and measures. *Journal of Psychosomatic Research*. 69 (5),20- 511.
- Guha-Sapir, D., Vos, F., Below, R., & Ponserre, S. (2014). *Annual disaster statistical review: The numbers and trends*. Center for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED), Brussels.

- Hadavand Aval, G., Mehrabi Koushki, H., Yazdkhasti, B. (2017). Study the effect of ethnicity on Mental health, Spousal abuse, Social support and Marital satisfaction. *Women's studies (Sociological & Psychological)*, 15(2), 81-104. [Text in Persian]
- Haroun Rashidi, H., & Mansouri Rad, V. (2018). The Relationship between Perceived Social Support and Resilience with Psychological Distress in Mothers of Exceptional Children. *Journal of Exceptional Education*, 17(146), 15-22. [Text in Persian]
- Hiradasa, M., Abolmaali, K. (2017). Predicting Hope Based on Emotional Creativity and Perceived Social Support in Students. *Journal of New Developments in Behavioral Sciences*, 2 (10), 83-95. [Text in Persian].
- Hooman, HA., (2012). *Structural equation modeling with Lisrel application*. Teharn: Samt Publication. [Text in Persian]
- Hosseini, SS., (2009). The relationship between social support and student resilience. *Conference on Mental Health*, Kermanshah. [Text in Persian]
- Kahaki, F., Mohseni, S., Nouri Purliavli, R., Mobasheri, F., Hosseini Sarhadi, SF., Mirshakari, L., & Sanago, A., (2016). Perceived social support and optimism in predicting resilience of heart patients and healthy people in Zahedan. *Journal of Health Breeze*, 5(3), 14-24. [Text in Persian]
- Kang, X; Fang, Y; Li, S; Liu, Y; Zhao, D; Feng, X; Wang, Y & Li, P (2018). The benefits of indirect exposure to trauma: The relationships among vicarious posttraumatic growth, social support, and resilience in ambulance personnel in China. *Psychiatry Investigation*, 15(5): 452- 459.
- Karami, N & Karami, AA. (2020). Improving Community Resilience using Bamboo Emergency Sheltering in the Face of Disasters. *International Journal of Scientific Engineering and Technology*, 4(10):494 -497.
- Karimi, Y., Khabaz, M., Habibi, Y., & Karimian, N. (2016). The comparison of the resilience and social support in juvenile delinquents and normal teenagers of Tehran. *Educational Psychology*, 12(40), 1-15. [Text in Persian]
- Khabaz, M., Behjati, Z., & Naseri, M. (2012). Relationship between social support and coping styles and resiliency in adolescents. *Journal of Applied Psychology*, 5(4), 108-123. [Text in Persian]
- Khabaz, M., Behjati, Z., Naseri, M., (2011). The relationship between social support and coping, and resiliency in young people. *Journal of Functional Psychology*, 5(4): 108-23. [Text in Persian]
- Kharadsoo, M., (2014). *Comparison of perceived social support, resilience and marital satisfaction in the spouses of addicted and non-addicted people in Kerman*. Master Thesis, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Islamic Azad University, Marvdasht Unit, Iran. [Text in Persian]
- Labrague, L. J., & De los Santos, J. A. A. (2020). COVID-19 anxiety among front-line nurses: Predictive role of organizational support, personal resilience and social support. *Journal of nursing management*, 28(7), 1653-1661.

- Lakzaei, H., & Khammari, M. (2015). An investigation of the relationship between perceived social support and resilience in diabetic patients referring to Ali Asghar clinic of Zahedan. *Journal of Diabetes Nursing*, 2(4), 16-24. [Text in Persian]
- Lakzaei, H., Mansuri, A., Bamari, F., Khammari, M., & Nuri Sanchooli, H. (2015). An Investigation of the Relationship between Perceived Social Support and Resilience in Diabetic Patients Referring to Ali Asghar Clinic of Zahedan. *Journal of Diabetes Nursing*, 2(4), 16-24. [Text in Persian]
- Lamond, A. J., Depp, C. A., Allison, M., Langer, R., Reichstadt, J., Moore, D. J., ... & Jeste, D. V. (2008). Measurement and predictors of resilience among community-dwelling older women. *Journal of psychiatric research*, 43(2), 148-154
- Magdania, S., (2016). *The mediating role of resilience in the relationship between social support and quality of work life of employees*. Master Thesis, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Islamic Azad University, Marvdasht Branch, Iran. [Text in Persian]
- Maguire, B., Hagen P. C. (2007). Disasters and Communities: understanding social resilience. *The Australian Journal of Emergency Management*, Vol.22, PP: 16-21.
- Marzuki, N. A., Mustaffa, C. S., Johari, J., & Rahaman, N. H. (2015). Stress and social support as predictors of quality of life: a case among flood victims in Malaysia. *International Journal of Psychological and Behavioral Sciences*, 9(10), 3363-3368.
- Masson, T., Bamberg, S., Stricker, M., & Heidenreich, A. (2019). We can help ourselves: does community resilience buffer against the negative impact of flooding on mental health? *Natural Hazards and Earth System Sciences*, 19(11), 2371-2384.
- Masten, AS & Barnes, AJ. (2018). Resilience in children. Developmental perspectives. *Children*, 5(7): 98 -113.
- Masuya, A., Dewan, A., & Corner, R. J. (2015). Population evacuation: evaluating spatial distribution of flood shelters and vulnerable residential units in Dhaka with geographic information systems. *Natural Hazards*, 78(3), 1859-1882.
- McCanlies, E. C., G.u, J. K., Andrew, M. E., & Violanti, J. M. (2018). The effect of social support, gratitude, resilience and satisfaction with life on depressive symptoms among police officers following Hurricane Katrina. *International journal of social psychiatry*, 64(1), 63-72.
- Mehta, M. (2009). Reducing disaster risk through community resilience in the Himalayas. *Women, gender and disaster: Global issues and initiatives*, 57-74.
- Mir, E., (2015). *Comparison of the relationship between stubbornness and social support with resilience in the spouses of dependent and non-dependent individuals*. Master Thesis, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Sistan and Baluchestan. Iran. [Text in Persian]
- MirzaAli, M., Nazari, A. H., & Ownegh, M. (2018). Measuring the physical dimension of rural resilience against flood (Case study: Gorganroud watershed basin). *Physical Social Planning*, 5(3), 111-133. [Text in Persian] Mohammadi,

- N., (2006). The Preliminary Study of Validity and Reliability of Rosenberg's Self-esteem Scale. *Developmental Psychology*, 1(4), 313-320. [Text in Persian]
- Nazari, A. H., Taleshi, M., & Mirzaali, M. (2019). Analysis and Measurement of Environmental Resilience of Villages in Gorganrud Watershed against Flood (Golestan province, Iran). *Journal of Spatial Analysis Environmental Hazards*, 6(1): 31-50. [Text in Persian]
- Paknahad, Z., & Ebrahimi, M. (2017). The relationship between social development and social support with students' resilience. *Quarterly Social Psychology Research*, 7(27), 49-66. [Text in Persian]
- Parkinson, D., Lancaster, C., & Stewart, A. (2011). A numbers game: lack of gendered data impedes prevention of disaster-related family violence. *Health Promotion Journal of Australia*, 22(4), 42-45.
- Platt, S., Brown, D., & Hughes, M. (2016). Measuring resilience and recovery. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 19, 447-460.
- Qarabaghi, F., (2017). *The mediating role of perceived social support and resilience in the relationship between academic stress and psychological well-being of undergraduate students of Tabriz University*. Master Thesis, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tabriz, Iran. [Text in Persian]
- Rahpeima, S., Sheykholeslami, R., (2016). The mediating role of spiritual identity on the relationship between parent and peer attachment with resilience. *Contemporary psychology*, 11(1), 30-41 [Text in Persian]
- Rajeiyan, R., Goodarzi, N., (2015). The Relationship Between "Social Support" and "Resiliency" Among Cancer Patients. *The Quarterly Journal of Social Work Research*, 2(3), 37-74. [Text in Persian]
- Rezaei, M., Azhdary Moghadam, M., Azizyan, G., & Bostani, M. (2017). Synoptic analysis of extreme rainfall over 20 mm precipitation for flood warning in Sistan and Baluchestan. *Journal of Natural Environmental Hazards*, 6(14), 47-62. [Text in Persian]
- Saadattalab, A., Jafari, M., (2020). Mediator Role of spiritual happiness in the relationship between social capital and social support with resiliency in employees against Covid -19 diseases epidemic in the period of Social distance. *Journal of Research in Psychological Health*, 14(1), 115-129. [Text in Persian]
- Sabzi, M., Motamedi, H., Rafiey, H., & Alipour, F. (2014). The relationship of social support and social control with resiliency against drug abuse in the male offspring of addicted fathers. *Social Welfare Quarterly*, 13(50), 207-228. [Text in Persian]
- Sadeghloo, T., & Sojasi Qeidari, H. (2015). Flood hazard management strategies in rural area by SWOC-TOPSIS technique (Case study: Ghare-chai river basin of Ramyan province). *Journal of Geography and Environmental Hazards*, 3(4), 105-128. [Text in Persian]
- Safouraei Parizi, S., & Safouraei Parizi, MM. (2021). The relationship between social support and resilience with the mediating role of life expectancy in corona patients. *Islamic Psychological Research*, 3(4), 75-102. [Text in Persian]

- Salimi, A., Jokar, B., Nikpoor, R., (2010). Internet and Communication: Perceived social support and loneliness as antecedent variables, *Quarterly Journal of Psychological Studies*, 5(3), 81-109. [Text in Persian]
- Samani, S., Jokar, B., & Sahragard, N. (2007). Effects of resilience on mental health and life satisfaction. *Iranian Journal of psychiatry and clinical psychology*, 13(3), 290-295. [Text in Persian]
- Sanagavi Moharr, G., Nejabat Benjar, E., Mir, F., Heydari, H., (2016). Investigating the relationship between social support and life expectancy and mental disorders of people with drug abuse referred to the medical centers of Zahedan Welfare Organization. *The Second National Conference on Humanities*, Shiraz. [Text in Persian].
- Sanguanklin, N., McFarlin, B. L., Park, C. G., Giurgescu, C., Finnegan, L., White-Traut, R., & Engstrom, J. L. (2014). Effects of the 2011 flood in Thailand on birth outcomes and perceived social support. *Journal of Obstetric, Gynecologic & Neonatal Nursing*, 43(4), 435-444.
- Shokri, O., Karami Nouri, R., Farahani, MT., Moradi, A., (2016). The Quality of College Life from Viewpoint of Native and Non-Native Students of Tehran's Public Universities. *Journal of Iran Cultural Research*, 9(2), 75. [Text in Persian]
- Sohrabi, F., Mamsharifi, P., Rafezi, Z., A'azami, Y. (2019). Predicting Addiction Potential based on Mental Health, Social Support and Neuroticism and Agreeableness Personality Traits. *Iranian Journal of Psychiatric Nursing*, 6(6), 57-66 [Text in Persian]
- Thoits, P. A. (2011). Mechanisms linking social ties and support to physical and mental health. *Journal of health and social behavior*, 52(2), 145-161.
- Vosoghi, M., Sadegh Mahdavi, SM., Rahmani Khalili, E., (2014). A Study on the Effect of Social Capital on Social Health considering Social Happiness and Social Support. *Iranian Journal of Social Problems*, 4(2), 235-263. [Text in Persian]
- Wu, M; Yang, Y; Zhang, D; Zhao, X; Sun, Y; Xie, H; Jia, J; Su, Y & Li, Y (2018). Association between social support and health-related quality of life among Chinese rural elders in nursing homes: The mediating role of resilience. *Quality of Life Research*, 27(3): 783 -792.
- Zare Bahramabadi, M., (2014). Relationship between personality traits, social support and work-family interaction with general health in elderly men with chronic physical pain. *Iranian elderly*, 7 (1), 7-15. [Text in Persian]
- Zhao, D., Liu, C., Feng, X., Hou, F., Xu, X., & Li, P. (2019). Menopausal symptoms in different sub stages of perimenopause and their relationships with social support and resilience. *Menopause*, 26(3), 233-239.
- Zimet, G. D.; Dahlem, N. W.; Zimet, S. G.; & Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52 (1), 30-41.

مقاله پژوهشی

رابطه حمایت اجتماعی با تاب‌آوری اجتماعی زنان آسیب دیده از سیل (مورد مطالعه: شهرستان دلگان)

عبدالحسین دانشوری نسب^۱سوده مقصودی^۲مریم صالحی^۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه حمایت اجتماعی با تاب‌آوری اجتماعی زنان آسیب دیده از سیل انجام شده است. جامعه آماری پژوهش، تمامی زنان شهری و روستایی بالای ۱۵ سال آسیب دیده از سیل سال ۱۳۹۹ در شهرستان دلگان بود که تعداد آن‌ها ۳۴۲۸۰ نفر برآورد شد. برای نمونه آماری پژوهش ۲۵۶ نفر به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها شامل مقیاس حمایت اجتماعی ادراک شده و مقیاس تاب‌آوری کونور و دیویدسون بود. داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و روش تحلیل مسیر در محیط نرم افزار ایموس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که بین حمایت خانواده با تاب‌آوری رابطه مستقیم وجود دارد. همچنین حمایت دوستان با تاب‌آوری (روابط ایمن و تأثیرات معنوی) و حمایت دیگران با تاب‌آوری (شایستگی فردی، کنترل و تأثیرات معنوی) زنان سیل دیده رابطه معکوس دارد. از سوی دیگر بین حمایت دیگران با تاب‌آوری (روابط ایمن) رابطه مستقیم مشاهده شد. در مجموع نتایج نشان دهنده رابطه مثبت حمایت اجتماعی با تاب‌آوری زنان آسیب دیده از سیل بود.

^۱. نویسنده مسئول، استادیار بخش علوم اجتماعی، دانشگاه شهید باهنر کرمان daneshvari.um@uk.ac.ir

^۲. دانشیار بخش علوم اجتماعی، دانشگاه شهید باهنر کرمان maghsoodi@uk.ac.ir

^۳. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مطالعات زنان و خانواده msd3218@iran.ir

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۱۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۰۲

واژگان کلیدی

حمایت اجتماعی، تاب آوری اجتماعی، زنان، سیل

مقدمه و بیان مسئله

در فهرست شایع‌ترین خطرات و بلایای طبیعی، سیل در رده نخست قرار دارد. آمارها نشان می‌دهد که ۴۷ درصد از مخاطرات طبیعی در دنیا مربوط به سیل بوده که موجب کشته شدن ۱۵۷ هزار نفر و آسیب دیدن ۲/۳ میلیارد نفر شده است (گوها ساپیر^۱ و همکاران، ۲۰۱۴). در این میان، قاره آسیا بیش از سایر قاره‌ها تحت تاثیر سیل قرار گرفته است. به طوری که ۹۶ درصد مرگ و میرهای ناشی از مخاطره سیل مربوط به قاره آسیاست (مایوسا^۲ و همکاران، ۲۰۱۵). ایران نیز از جمله کشورهای سیل‌خیز است (صادقلو و سجادی قیداری، ۱۳۹۳). استان سیستان و بلوچستان، علی‌رغم آب و هوای گرم و خشک، از جمله استان‌های سیل‌خیز ایران در دو دهه گذشته بوده است (رضایی و همکاران، ۱۳۹۶). مرور سیلاب‌های رخ داده در این استان نشان می‌دهد از سال ۱۳۸۶ تا سال ۱۳۹۸، به طور میانگین هر یک سال و نیم، یک سیل مهیب در این استان رخ داده، که خسارت‌های جانی و مالی زیادی به بار آورده است. یکی از شهرستان‌های سیل‌خیز این استان، شهرستان دلگان است. این شهرستان کم ارتفاع‌ترین نقطه سیستان و بلوچستان بوده و بیشترین تاثیرپذیری را از بارندگی‌های شهرستان‌های همجوارش در استان‌های سیستان و بلوچستان و کرمان داشته و در واقع کانون تجمع آب در استان سیستان و بلوچستان است. در اواخر اسفند ۱۳۹۸ و اوایل فروردین ۱۳۹۹، بارش‌هایی که بدون وقفه در استان سیستان و بلوچستان و به ویژه شهرستان دلگان صورت گرفت، باعث وقوع سیل در این شهرستان شد. این سیل خسارات بسیار زیاد مادی و زیرساختی داشت و در مجموع ۷۷ روستای این شهرستان را تحت تاثیر قرار داد (پورتال استانداری سیستان و بلوچستان، ۱۳۹۹).

¹ Guha-Sapir

² Masuya

نکته‌ای که تا کنون در مطالعات مربوط به بلایای طبیعی مانند سیل کمتر به آن توجه شده این است که بلایای طبیعی، زنان و مردان را به شیوه‌های یکسان تحت تأثیر قرار نمی‌دهد و در این میان، تأثیرات بیشتری بر زنان و کودکان می‌گذارد (داسگوبتا و همکاران، ۲۰۱۰). مفروضات نادرست، تعصبات و پیش‌داوری‌ها و همچنین ناآگاهی‌ها منجر به این می‌شود که زنان در موقعیت‌های پس از فاجعه با انبوهی از موقعیت‌های تبعیض‌آمیز و استثمار روبرو شوند (مهتا، ۲۰۰۹). جنسیت افراد بر نقشی تأثیر می‌گذارد که آن‌ها در زمان وقوع یک فاجعه دارند. بنابراین، جنسیت باید در زمینه کاهش بلایای طبیعی و پاسخ به آن مورد توجه قرار گیرد (پارکینسون و همکاران، ۲۰۱۱؛ آلستون، ۲۰۰۹).

واقعیت آن است که نمی‌توان به طور کامل از پیامدهای بلایایی طبیعی جلوگیری نمود، چراکه برخی از این بلایای طبیعی اشکال بزرگ و پیش‌بینی‌ناپذیر دارند. بنابراین، باید ظرفیت و توان افراد را برای زندگی و مقاومت در برابر این بلاها بهبود بخشید. با این حال، انسان‌ها همیشه آماده پذیرش بلایای طبیعی و کنار آمدن با عواقب آن نیستند. از این روی، محققان همواره در تلاش برای یافتن راه‌هایی برای کاهش زیان‌های ناشی از بلایای طبیعی بوده‌اند. یکی از رویکردهای کاهش تأثیرات بلایای طبیعی، افزایش تاب‌آوری افراد در برابر این حوادث طبیعی است. در این صورت می‌توان مطمئن بود که ساکنین یک منطقه در هنگام و پس از وقوع بلایای طبیعی، بدون متحمل شدن خسارات ویرانگر، کم‌شدن بهره‌وری و کیفیت زندگی و بدون کمک از طرف جوامع خارجی، قادر به پایداری در برابر حوادث و بلایای طبیعی باشند (زو، ۲۰۱۰). در سال‌های اخیر، به علت افزایش مخاطرات طبیعی، مفهوم تاب‌آوری بیشتر مورد توجه قرار گرفته است (پلات، ۲۰۱۳). تاب‌آوری مفهومی است که توضیح می‌دهد چگونه افراد با

¹ Dasgupta, Siriner & Partha

² Mehta

³ Parkinson, Lancaster & Stewart

⁴ Alston

⁵ Resiliency

⁶ Zhou

⁷ Platt

موقعیت‌هایی غیرمنتظره کنار می‌آیند. تاب‌آوری به معنای توانایی برگشت به حالت و کارکرد عادی پس از رویدادی مخاطره آمیز (مهمان نوازان و همکاران، ۱۳۹۳) و زنده ماندن و تلاش کردن در طی شرایط ناگوار است (اکبری و همکاران، ۱۳۸۹). بررسی تحقیقات مرتبط با این حوزه نشان از این دارد که تاب‌آوری در مواجهه با سیل عمدتاً با مفهوم تاب‌آوری مکانی، فضایی، کالبدی و محیطی و با رویکردی جغرافیایی سنجیده شده است (اسدافروز و همکاران، ۱۳۹۹؛ بهرامی و همکاران، ۱۳۹۸؛ غضنفرپور و همکاران، ۱۳۹۸؛ میرزاعلی و همکاران، ۱۳۹۷؛ نظری و همکاران، ۱۳۹۸) و پژوهش‌های اندکی تاب‌آوری را در مفهوم اجتماعی آن نگریسته و آن را در زمینه اجتماعی و در مورد افراد آسیب دیده از مخاطرات و بلایای طبیعی همچون سیل مورد مطالعه قرار داده‌اند. تاب‌آوری اجتماعی یکی از رویکردهای مفهومی به تاب‌آوری است. رویکرد اجتماعی به تاب‌آوری برای درک چگونگی واکنش یک جامعه برای تغییر شکلی مثبت مفید است. این رویکرد می‌پذیرد که تغییر اجتناب‌ناپذیر بوده و به جای در نظر گرفتن تغییر به عنوان یک عامل فشار، آن را عاملی در نظر می‌گیرد که جامعه برای احیا و بازگشت به حالت اصلی‌اش به آن نیاز دارد. (براون، ۲۰۱۴).

بررسی وضعیت حوادث و بلایای طبیعی در ایران همچون سیل نشان از این دارد که ساکنان مناطق سیل زده و به خصوص زنان، در برابر سیل تاب‌آوری لازم را نداشته و نیازمند حمایت اجتماعی از جانب خانواده، دوستان و دیگران هستند. علاوه بر این، ضعف مدیریتی موجب شده است که زمان بازگشت به شرایط اولیه طولانی و موجب نارضایتی افراد شود. بررسی مطالعات مرتبط با تاب‌آوری در برابر بلایای طبیعی نشان می‌دهد که تاب‌آوری یکی از بحث‌انگیزترین موارد بوده است (مانینا، ۲۰۰۶). به همین جهت، دانشمندان و سیاست‌گذاران متخصص در حوزه جامعه‌شناسی فاجعه، در طول دو دهه گذشته توجه خود را به موضوع تاب‌آوری افزایش داده‌اند.

---

¹ Brown

² Manyena

حمایت اجتماعی به عنوان مفهوم مشترک در میان برخی از مدل‌های تاب‌آوری اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است. حمایت اجتماعی از جانب خانواده، دوستان و دیگران مهم نقش برجسته‌ای در تقویت و گسترش تاب‌آوری افراد جامعه دارد (صفورائی و صفورائی؛ ۱۳۹۹؛ آزادی، ۱۳۹۶؛ پاک‌نهاد و مداحی، ۱۳۹۶؛ راجعیان و گودرزی، ۱۳۹۵؛ آزادی و آزاد، ۱۳۹۰؛ خباز و همکاران، ۱۳۹۰). حمایت اجتماعی کمکی است که فرد از جانب خانواده، دوستان و دیگران مهم در شرایط دشوار زندگی دریافت می‌کند و به عنوان نیرومندترین نیروی مقابله‌ای برای رویارویی موفقیت‌آمیز و آسان افراد در شرایط پرمخاطره و تنش‌زا شناخته شده است (هارون رشیدی و منصوری راد، ۱۳۹۶). علی‌رغم وجود پژوهش‌هایی که رابطه حمایت اجتماعی و تاب‌آوری را مورد بررسی قرار داده‌اند؛ تحقیقات اندکی به رابطه حمایت اجتماعی و تاب‌آوری در مخاطرات طبیعی و به خصوص سیل پرداخته‌اند. بنابراین، پژوهش حاضر قصد دارد رابطه حمایت اجتماعی از جانب خانواده، دوستان و دیگران مهم را با تاب‌آوری اجتماعی زنان آسیب دیده از سیل در شهرستان دلگان استان سیستان و بلوچستان بررسی نماید.

پیشینه تجربی پژوهش

در زمینه تاب‌آوری اجتماعی و حمایت اجتماعی و همچنین رابطه این دو متغیر تحقیقاتی در داخل و خارج صورت گرفته است که در ذیل به آن‌ها اشاره می‌شود. احمدی و محرابی (۱۳۹۹) در پژوهش خود نشان دادند که اثر مستقیم حمایت اجتماعی و تاب‌آوری بر رشد پس از سانحه معنادار است، بنابراین، تقویت حمایت اجتماعی و تاب‌آوری نقش موثری در رشد پس از سانحه و توانمندسازی زنان مواجه شده با تروما دارد. نتایج پژوهش عبداللهی و همکاران (۱۳۹۹) نشان داد که حمایت اجتماعی از افراد سیل‌زده پس از وقوع سیل افزایش یافته است، به این صورت که پس از وقوع سیل، ابراز همدردی، توجه، محبت و علاقه سیل‌زدگان نسبت به یکدیگر افزایش پیدا کرده است. ابوالقاسم فیروزکوهی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش خود نشان دادند که حمایت اجتماعی ادراک شده بر افسردگی از طریق راهبردهای مقابله‌ای مسئله‌محور و هیجان‌محور اثر غیرمستقیم داشته است و مدل مفروض میانجی‌گری نسبی راهبردهای مقابله‌ای هیجان

محور و مسئله محور در رابطه بین حمایت اجتماعی ادراک شده با افسردگی، با داده‌ها برازش مطلوب دارد. یافته‌های تحقیق هارون رشیدی و منصوری راد (۱۳۹۶) نشان داد که تاب‌آوری و حمایت اجتماعی با درماندگی روان‌شناختی مادران کودکان استثنایی رابطه دارد. قره باغی (۱۳۹۶) در پژوهش خود نشان داد که بین تاب‌آوری و حمایت اجتماعی با بهزیستی روان‌شناختی دانشجویان، همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. آزادی (۱۳۹۶) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافت که حمایت اجتماعی از جانب خانواده و دوستان، پیش‌بینی‌کننده معناداری برای تاب‌آوری است. نتایج پژوهش پاک نهاد و مداحی (۱۳۹۶) نشان داد که حمایت اجتماعی با تاب‌آوری دانشجویان رابطه معنادار داشته و می‌تواند واریانس تاب‌آوری آن‌ها را پیش‌بینی نماید. فدوی و آوندی (۱۳۹۵) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که تقویت تاب‌آوری در زنان معتادان باعث می‌شود راحت‌تر به زندگی مشترک ادامه دهند و به همسرانشان که معتاد هستند، کمک کنند. نتایج پژوهش کریمی و همکاران (۱۳۹۵) نشان داد که میزان تاب‌آوری و مؤلفه‌های حمایت اجتماعی نوجوانان بزهکار به‌طور معنی‌داری پایین‌تر از نوجوانان عادی بود. علی اکبری و همکاران (۱۳۹۳) نیز در تحقیق خود نشان دادند که بین تاب‌آوری و سبک‌های دلبستگی اجتنابی رابطه معناداری وجود دارد و می‌توان تاب‌آوری دانشجویان را با توجه به سبک دلبستگی اجتنابی آن‌ها پیش‌بینی کرد. انطباق‌پذیری و پیوستگی در خانواده، در تاب‌آوری دانشجویان موثر نبوده و بین تاب‌آوری و احساس غم غربت دانشجویان رابطه معنادار وجود دارد. خردسود (۱۳۹۳) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که رضایت زناشویی، حمایت اجتماعی ادراک شده و تاب‌آوری، در همسران افراد غیر معتاد بیشتر از همسران افراد معتاد است. نتایج پژوهش آزادی و آزاد (۱۳۹۰) نیز نشان داد که هرچه شبکه حمایت اجتماعی فرد بهتر و گسترده‌تر باشد، افراد تاب‌آوری بالاتری دارند.

کاتبای و همکاران (۲۰۱۹) در مطالعه خود نشان دادند که حمایت اجتماعی و تاب‌آوری به عنوان متغیرهای مقابله‌ای عمل کرده و میانجی استرس درک شده و سلامت روان اند و باعث

¹ Catabay et al

کاهش استرس می‌شوند. نتایج پژوهش بیستریکی^۱ و همکاران (۲۰۱۹) نشان داد، افرادی که در مناطق در معرض سیل قرار دارند و منابع حمایت اجتماعی کمتر و در نتیجه تاب‌آوری پایین‌تری دارند، در برابر سیل آسیب پذیرتر و نیازمند مداخله بیشتری هستند. ماسون^۲ و همکاران (۲۰۱۹) در تحقیق خود نشان دادند حمایت اجتماعی ادراک شده از جانب خانواده، دوستان و دیگران مهم، با میانجی تاب‌آوری اجتماعی، تاثیر مثبتی بر سلامت روان افراد سیل زده دارد. احمد^۳ و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهش خود بیان کردند، قرار گرفتن در معرض بلایایی مانند سیل، افراد را مستعد پریشانی روان‌شناختی مانند اختلال استرس پس از سانحه، افسردگی و اضطراب می‌کند. حمایت اجتماعی ادراک شده می‌تواند یکی از عوامل بالقوه در مقاومت در برابر فاجعه باشد. سطح بالای حمایت از جانب خانواده، دوستان و دیگران مهم، افسردگی پس از سیل را کاهش می‌دهد و بالعکس. مک کالینز و همکاران^۴ (۲۰۱۸) نیز در مطالعه خود نشان دادند که حمایت و سپاس اجتماعی با کاهش افسردگی ارتباط دارد. همچنین حمایت اجتماعی و تاب‌آوری باعث افزایش رضایت از زندگی می‌شود. نتایج پژوهش دای^۵ و همکاران (۲۰۱۶) نشان داد که میزان شیوع اختلال پس از سیل ممکن است برای مدت طولانی بر سلامت روان افراد آسیب دیده تاثیر بگذارد. حمایت اجتماعی ادراک شده می‌تواند به طور چشمگیری بر کاهش این اختلال تاثیر گذشته و آن را بهبود ببخشد. نتایج تحقیق مرزوکي^۶ و همکاران (۲۰۱۵) نشان داد که همبستگی معناداری بین حمایت اجتماعی ادراک شده از جانب خانواده، دوستان و دیگران مهم با کیفیت زندگی افراد آسیب دیده از سیل وجود دارد. نتایج پژوهش سانگوآنکلین^۷ و همکاران (۲۰۱۴) نشان داد که در میان زنان باردار متاثر از سیل، حمایت اجتماعی ادراک شده از جانب خانواده، دوستان و دیگران مهم باعث شده که نوزاد آن‌ها هنگام تولد وزن بیشتری داشته باشد.

¹ Bistricky

² Masson

³ Ahmad

⁴ McCanlies et al

⁵ Dai

⁶ Marzuki

⁷ Sanguanklin

بنابراین، سطح بالای حمایت اجتماعی ادراک شده برای زنان بارداری که حوادث استرس‌زای پس از سیل را تجربه می‌کنند، یک محافظت کننده قوی محسوب می‌شود. مرور پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که اگرچه پژوهش‌هایی در خصوص رابطه حمایت اجتماعی ادراک شده و تاب‌آوری انجام شده است، اما پژوهش‌های اندکی رابطه این دو متغیر را در مخاطرات و بلایای طبیعی مانند سیل مورد بررسی قرار داده‌اند. علاوه بر این، در خصوص رابطه حمایت اجتماعی ادراک شده و تاب‌آوری زنان در سیل نیز خلأ پژوهشی احساس می‌شود. پژوهش حاضر قصد دارد تا حدودی این خلأ مطالعاتی و پژوهشی را پر نماید.

مبانی نظری

تاب‌آوری به صورت‌های مختلفی تعریف شده است. عده‌ای آن را فرایند یا توانایی سازگاری موفقیت‌آمیز با شرایط تهدیدکننده می‌دانند و معتقدند تاب‌آوری تنها پایداری در برابر آسیب‌ها یا شرایط تهدید کننده و حالتی انفعالی در رویارویی با شرایط خطرناک نیست، بلکه شرکت فعال و سازنده در محیط پیرامونی خود است. در واقع، تاب‌آوری ظرفیت روبرو شدن با سختی‌ها، غلبه بر آن‌ها و حتی قوی‌تر شدن هنگام تجربه مشکلات است (راهیما و شیخ الاسلامی، ۱۳۹۵). عده‌ای دیگر، تاب‌آوری را یک فرایند پویا می‌دانند که در آن افراد با وجود تجارب آسیب‌زا یا مصیبت‌بار، سازگاری مثبتی از خود نشان می‌دهند (کمپل و همکاران، ۲۰۰۶). عده‌ای دیگر، تاب‌آوری را پاسخ به یک واقعه خاص و بعضی دیگر آن را یک سبک مقابله‌ای پایدار در نظر می‌گیرند (لاموند و همکاران، ۲۰۰۸).

به نظر بندورا (۲۰۰۷) تاب‌آوری از جمله سازه‌هایی است که جایگاه ویژه‌ای در حوزه پژوهش‌های روان‌شناختی یافته است. تاب‌آوری ظرفیت افراد برای سالم ماندن و مقاومت و تحمل در شرایط سخت و پرخطر است که فرد نه تنها بر آن شرایط دشوار فائق می‌آید، بلکه طی آن و با وجود آن، قوی‌تر نیز می‌گردد. این فرایند خود به خود ایجاد نمی‌شود، مگر اینکه

¹ Campbell

² Lamond

فرد در موقعیت دشوار و ناخوشایندی قرار گیرد تا برای رهایی از آن یا صدمه پذیری کمتر، حداکثر تلاش را برای بهره‌گیری از عوامل محافظت‌کننده در درون و بیرون خود به‌کار گیرد که همواره به صورت بالقوه وجود دارد، (پاک‌نهاد و مداحی، ۱۳۹۶). تاب‌آوری همچنین به معنای توانایی و تعامل مثبت و موفقیت‌آمیز با محیط است که نقش بسیار مهمی را در رویارویی با تهدیدهای زندگی و اثرات نامطلوب آن دارد (ماستن^۱ و برنز، ۲۰۱۸). تاب‌آوری نوعی مکانیسم سازگاری مثبت را در فرد ایجاد می‌کند که سبب بهره‌گیری از عوامل گوناگون فردی و اجتماعی به عنوان عوامل محافظتی در کاهش عوامل خطر آفرین در فرد می‌شود. تاب‌آوری سبب می‌شود افراد در شرایط دشوار، از ظرفیت موجود خود در دستیابی به موفقیت و گذر از سختی و رشد زندگی فردی استفاده کنند و از این مشکلات و آزمون‌ها به عنوان فرصتی برای توانمند کردن خود بهره‌گرفته و از آن‌ها سربلند بیرون آیند (کریمی و کریمی، ۲۰۲۰). مگوایر و هاگن^۲ (۲۰۰۷) رویکردهای تاب‌آوری را به سه دسته تقسیم می‌کنند: الف) تاب‌آوری به عنوان پایداری که توانایی بازگشت به حالت قبل تعریف می‌کند. این تعریف از مطالعات اکولوژیکی گسترش یافته و تاب‌آوری را به صورت میزان اختلالی که یک سیستم قبل از اینکه به حالت دیگری منتقل شود بررسی می‌کند. ب) تاب‌آوری به عنوان بازیابی: معیاری است که زمان سپری شده یک جامعه را برای بازیابی اندازه‌گیری می‌کند. ج) تاب‌آوری به عنوان گذار: ظرفیت جامعه در جهت واکنش به تغییرات است و به جای بازگشت ساده به حالت قبل، می‌تواند به معنای تغییر به حالت جدید باشد که در محیط موجود پایدارتر است، به عبارت دیگر بیشتر به سازگاری و انطباق جوامع با حوادث می‌پردازد. تاب‌آوری زنان بیشتر در موقعیت‌های مخاطره‌آمیز و بلایای طبیعی خود را نشان می‌دهد. زنان در حوادث و بلایای طبیعی از دو نظر نسبت به مردان آسیب‌پذیرترند. اول اینکه در حوادث طبیعی، وضعیت بهداشت و سلامت زنان به دلیل دسترسی نداشتن به وسایل بهداشتی، آب سالم و تغذیه مناسب در معرض مخاطره است. دوم اینکه یکی از وظایف زنان، انسجام عاطفی اعضای خانواده است. در شرایط بحرانی، زنان تمام‌اندوه ناشی از بحران

¹ Masten

² Maguire & Hagen

را در خود فرو می‌ریزند و به همین دلیل مشکلات روحی زیادی را تجربه و تحمل می‌کنند. زنان تاب‌آور بهتر می‌توانند در مواجهه با بحران‌ها به شیوه منطقی برخورد کرده و بنیان خانواده را حفظ کنند. حمایت‌های اجتماعی از جانب خانواده، دوستان و دیگران مهم می‌تواند نقش مهمی در تاب‌آوری زنان در بلایای طبیعی داشته باشد (خباز و همکاران، ۲۰۱۱). حمایت اجتماعی به‌عنوان میزان برخورداری از محبت، همراهی و توجه اعضای خانواده، دوستان و دیگران مهم تعریف شده است (علیپور، ۱۳۸۵). بارنا و همکاران (۲۰۰۰) در بررسی حمایت اجتماعی دو مفهوم مطرح شده است: ۱. حمایت اجتماعی دریافت شده: منظور همان میزان برخورداری فرد از حمایت‌های آشکار همچون کمک و مساعدت عینی از سوی خانواده و دوستان است که می‌توان آن را با اندازه‌گیری تعداد حامیان و میزان دسترسی و برخورداری فرد از انواع حمایت اجتماعی تعیین کرد. ۲. حمایت اجتماعی درک شده، که منظور ادراک قابلیت دسترسی است. به عبارت دیگر، احساس پذیرش در یک گروه، یک احساس پایدار از تعامل دو طرف که در یک دوره زمانی ویژه اتفاق می‌افتد. برخی صاحب نظران، حمایت اجتماعی را واقعیتی اجتماعی و برخی دیگر آن را ناشی از ادراک فرد می‌دانند. نظریه پردازان حمایت اجتماعی ادراک شده بر این امر اذعان دارند که تمام روابطی که فرد با دیگران دارد، حمایت اجتماعی محسوب نمی‌شود. به بیان دیگر روابط، منبع حمایت اجتماعی نیستند، مگر آنکه فرد آن‌ها را به عنوان منبعی در دسترس یا مناسب برای رفع نیاز خود ادراک کند (لکزایی و همکاران، ۱۳۹۳). بنابراین، نه خود حمایت اجتماعی، بلکه ادراک فرد از حمایت اجتماعی اهمیت دارد. جنبه ذهنی حمایت اجتماعی می‌تواند کمک روانی موثری برای رویارویی با فشارها و مسائل زندگی باشد و فرد را قادر می‌سازد تا توانایی رویارویی با مشکلات روزمره و بحران‌های زندگی را داشته و به خوبی آن‌ها را سپری کند. حمایت اجتماعی تأثیر رویدادهای استرس‌زا را تعدیل کرده و به تجربه عواطف مثبت می‌انجامد (وثوقی و همکاران، ۱۳۹۳). در واقع یکی از ویژگی‌های افراد تاب‌آور در برابر رویدادهای تنش‌زا، برخورداری از حمایت اجتماعی است. سیستم‌های حمایت اجتماعی می‌توانند اثرات منفی تنش بر افراد را تعدیل کنند. منابع و شیوه‌های حمایت اجتماعی، متعدد و بسته به شرایط فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی هر جامعه متفاوت است. حمایت اجتماعی

صرفاً میزان برخورداری از محبت، همراهی و توجه اعضای خانواده، دوستان و دیگران مهم و تعداد این رابطه‌ها نیست، بلکه کیفیت این رابطه‌ها مهم است. حمایت اجتماعی، ادراک یا تجربه‌ای است از اینکه دیگران تا چه اندازه فرد را دوست دارند، از او مراقبت می‌کنند، برای او حرمت و ارزش قائل‌اند و او را بخشی از یک شبکه اجتماعی فعال به شمار می‌آورند (شناگوی محرر و همکاران، ۱۳۹۵). کسب حمایت اجتماعی از طریق ایجاد روابط نزدیک با خانواده، دوستان و دیگران مهم، سبب سازگاری بهتر افراد با تنش‌ها و فشارهای زندگی شده (زارع بهرام آبادی، ۱۳۹۳) و تاب‌آوری آن‌ها را افزایش می‌دهد (امیری، ۱۳۹۳). حمایت اجتماعی به عنوان سپری در برابر آشفتگی‌های زندگی در دنیای پیچیده عمل می‌کند. حمایت اجتماعی به فرد امنیت و اعتماد می‌دهد و موجب افزایش تاب‌آوری افراد در مواقع بحرانی می‌شود. علاوه بر این، حمایت اجتماعی می‌تواند شرایط بازگشت فرد به زندگی معمولی را نیز فراهم سازد (قمری و همکاران، ۱۳۹۳).

نتایج پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد که میان حمایت اجتماعی با تاب‌آوری رابطه وجود داشته است (سعادت طلب و جعفری، ۱۳۹۹؛ اسکندری و همکاران، ۱۳۹۸؛ کهکی و همکاران، ۱۳۹۵؛ قاسمی و آریاپوران، ۱۳۹۰). دو مدل نظری در رابطه با تأثیر حمایت اجتماعی بر تاب‌آوری افراد در مواقع بحرانی، مطرح شده است: مدل تأثیر مستقیم یا تأثیر کلی حمایت اجتماعی و مدل تأثیر غیرمستقیم یا فرضیه ضربه‌گیر حمایت اجتماعی. مطابق مدل تأثیر مستقیم حمایت اجتماعی، برخورداری از حمایت اجتماعی برای تاب‌آوری مفید است. حمایت اجتماعی، صرف نظر از این که فرد تحت تأثیر اضطراب و فشارهای روانی باشد یا نه، باعث می‌شود که او از تجارب منفی زندگی پرهیز کند. تأثیر سودمند حمایت اجتماعی برای تاب‌آوری افراد در شرایط و موقعیت‌های پرتنش یا آرام و کم استرس، یکسان و مشابه است (سبزی و همکاران، ۱۳۹۱). در مدل تأثیر غیرمستقیم یا فرضیه ضربه‌گیر، حمایت اجتماعی صرفاً برای افرادی مفید و مؤثر است که تحت فشار روانی و استرس قرار دارند. در این حال، حمایت اجتماعی همانند سپری در مقابل ضربات ناشی از استرس، عمل کرده و باعث تعدیل آثار منفی حوادث استرس‌زا می‌شود و تاب‌آوری افراد را افزایش می‌دهد (سهرابی و همکاران، ۱۳۹۷، هداوند و همکاران،

(۱۳۹۶). بر اساس این مدل، حمایت اجتماعی به تمامی منابعی اطلاق می‌شود که فرد احساس می‌کند برایش فراهم است یا در شبکه‌های اجتماعی ارتباطات وی حضور دارد. دو نوع حمایت اجتماعی که در حین/ پس از سیل بیشترین توجه را به خود جلب کرده است، حمایت عاطفی و حمایت کاربردی است (گاتلیب و برگن، ۲۰۱۰؛ توتیس، ۲۰۱۱). حمایت اجتماعی عاطفی به نمایش عشق و همدلی و تعاون اشاره دارد و به افراد حس ارزشمندی القا می‌کند. مصداق‌های این نوع از حمایت اجتماعی شامل دادن و گرفتن بازخوردهای مثبت و صحبت و همدلی در خصوص یک دغدغه مشترک است. از سوی دیگر، حمایت اجتماعی کاربردی، پیشنهاد و یا کمک و همیاری در قبال مسئولیت‌ها و مشکلات فرد است (یک، ۲۰۰۱).

فرضیه‌های پژوهش

با توجه به آنچه که در بخش نظریه‌های تاب‌آوری و حمایت اجتماعی بیان شد، پژوهش حاضر در پی بررسی فرضیه‌های زیر است:

- حمایت اجتماعی ادراک شده از جانب خانواده با تمامی ابعاد تاب‌آوری زنان آسیب دیده از سیل رابطه مستقیم و معنادار دارد.
- حمایت اجتماعی ادراک شده از جانب دوستان با تمامی ابعاد تاب‌آوری زنان آسیب دیده از سیل رابطه مستقیم و معنادار دارد.
- حمایت اجتماعی ادراک شده از جانب دیگران مهم با تمامی ابعاد تاب‌آوری زنان آسیب دیده رابطه مستقیم و معنادار دارد.

روش پژوهش

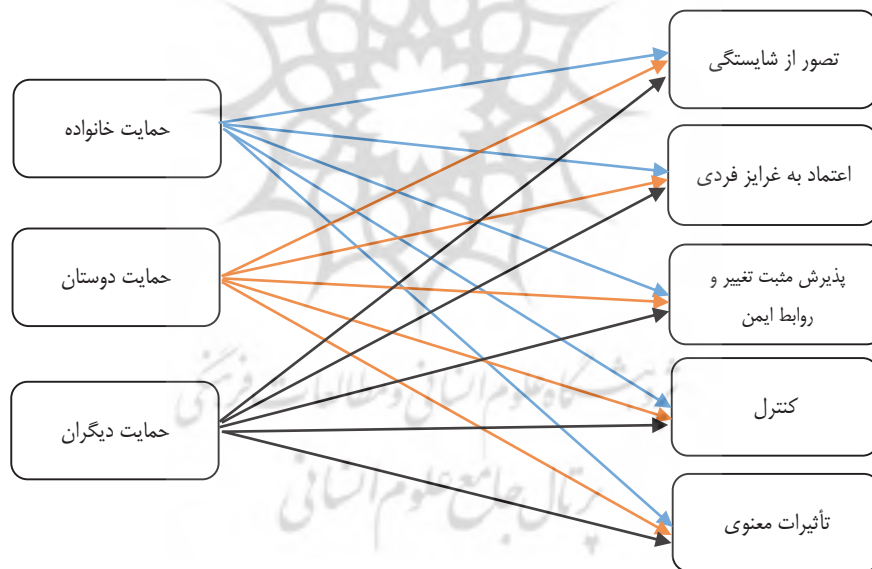
پژوهش حاضر پیمایشی و از نوع توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری پژوهش حاضر، تمامی زنان شهری و روستایی بالای ۱۵ سال آسیب دیده از سیل سال ۱۳۹۹ در شهرستان دلگان بود که تعداد آن‌ها ۳۴۲۸۰ نفر برآورد شد (درگاه ملی آمار، ۱۳۹۸). بر اساس فرمول کوکران،

حجم نمونه در حدود ۴۰۰ نفر محاسبه شد، با توجه به شرایط خاص مناطق سیل زده و شیوع کرونا، در نهایت ۲۵۶ پرسشنامه تکمیل و برگردانده شد. نمونه‌گیری به صورت تصادفی ساده صورت گرفته و به هر چادر اسکان اضطراری که حداقل یک زن بالای ۱۵ سال زندگی می‌کرد یک پرسشنامه داده شد. به منظور جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه تاب‌آوری کونور و دیویدسون و پرسشنامه حمایت اجتماعی ادراک شده زیمت و همکاران (۱۹۸۸) استفاده شد.

الف) مقیاس تاب‌آوری کونور و دیویدسون: این مقیاس ۲۵ گویه‌ای را کونور و دیویدسون (۲۰۰۳) به منظور سنجش تاب‌آوری اجتماعی تهیه کرده‌اند. این مقیاس میزان تاب‌آوری فرد را در قالب طیف پنج‌گزینه‌ای کاملاً نادرست تا همیشه درست در پنج زیر مقیاس تصور از شایستگی فردی، اعتماد به غرایز فردی و تحمل عاطفه منفی، پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن، کنترل، تأثیرات معنوی ارزیابی می‌کند. کونور و دیویدسون پایایی آن را با استفاده از روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۹ گزارش کردند. این مقیاس را در ایران محمدی (۱۳۸۴) هنجاریابی کرده‌است. سامانی و همکاران (۱۳۸۶) پایایی آن را ۰/۹۳ گزارش کرده‌اند.

ب) مقیاس حمایت اجتماعی ادراک شده: این مقیاس ۱۲ گویه‌ای را زیمت و همکاران (۱۹۸۸) به منظور سنجش حمایت اجتماعی ادراک شده فرد از سه منبع خانواده، دوستان و دیگران مهم در زندگی تهیه کرده‌اند و میزان حمایت اجتماعی ادراک شده فرد از سه منبع ذکر شده را بر اساس نمره گذاری طیف لیکرت ۵ درجه‌ای، از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم می‌سنجد. نمره کل مقیاس از جمع نمرات سوالات به دست می‌آید. روایی و پایایی این مقیاس را زیمت و همکاران در حد مطلوب گزارش کرده‌اند. بر اساس پژوهش آن‌ها، ضریب آلفای کرونباخ این مقیاس ۰/۹۱ گزارش شده است. علیپور و همکاران (۱۳۹۵) در مطالعه خود پایایی این مقیاس را برای نمره کلی حمایت اجتماعی ادراک شده و سه بعد حمایت اجتماعی دوستان، خانواده و دیگران مهم به ترتیب ۰/۹۴، ۰/۸۹، ۰/۹۰ و ۰/۹۰ محاسبه کردند. سلیمی و همکاران (۱۳۸۸) نیز اعتبار آن را به روش آلفای کرونباخ برای هر یک از ابعاد خانواده، دوستان و دیگران مهم به ترتیب ۰/۸۶، ۰/۸۶ و ۰/۸۲ به دست آوردند. مطالعه براور و همکاران (۲۰۰۸) در بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس حمایت اجتماعی ادراک شده با استفاده از تحلیل عاملی تاییدی

نشان داد که ساختار سه عاملی خانواده، دوستان و دیگران مهم بر ارزش قابل قبولی با داده‌ها داشت. در مطالعه شگری و همکاران (۱۳۹۵) نیز نتایج روش آماری تحلیل عاملی به طور تجربی روایی سازه مقیاس حمایت اجتماعی ادراک شده را تایید کرد. در مطالعه حاضر، ضرایب همسانی درونی زیر مقیاس‌های خانواده، دوستان و دیگران مهم به ترتیب ۰/۹۱، ۰/۸۶ و ۰/۸۵ به دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار ایموس و برای بررسی فرضیه‌های پژوهش از همبستگی پیرسون و روش تحلیل مسیر استفاده شده است.

شکل ۱. مدل تحلیل پژوهش

یافته‌های پژوهش

ویژگی‌های زمینه‌ای نمونه آماری مورد مطالعه از نظر سطح تحصیلات، وضعیت اشتغال، وضعیت تاهل، سن و محل سکونت در جدول (۱) بیان شده است.

جدول ۱. توصیف ویژگی‌های زمینه‌ای

متغیر	ابعاد	فراوانی	درصد
تحصیلات	بی سواد	۸۴	۳۲/۸
	ابتدایی	۶۸	۲۶/۵
	راهنمایی	۴۳	۱۶/۸
	متوسطه	۳۳	۱۲/۹
	دانشگاهی	۱۲	۴/۷
وضعیت اشتغال	بی پاسخ	۱۶	۶/۳
	شاغل	۲۶	۱۰
	محصل	۶۲	۲۴
	خانه دار	۱۴۹	۵۸/۵
	سایر	۱۹	۷/۵
وضعیت تاهل	دارای همسر	۱۴۶	۵۷
	بیوه	۱۸	۷
	مطلقه	۲	۱
سن	مجرد	۹۰	۳۵
	۱۵-۳۴ سال	۱۲۳	۴۸
محل سکونت	۳۵-۵۹ سال	۸۴	۳۳
	۶۰ سال به بالا	۴۹	۱۹
	روستا	۱۷۹	۷۰
	مناطق شهری	۷۷	۳۰

در این پژوهش متغیر حمایت اجتماعی ادراک شده به عنوان متغیر پیش‌بین مورد بررسی قرار گرفته است که دارای سه مولفه حمایت اجتماعی خانواده، حمایت اجتماعی دوستان و

حمایت اجتماعی دیگران مهم است. نتایج جدول (۲) حاکی از آن است که از بین این سه مؤلفه، بیشترین میانگین به حمایت اجتماعی دیگران مهم و کمترین میانگین به مؤلفه حمایت اجتماعی دوستان اختصاص دارد، همچنین میانگین مرکب و انحراف معیار نمره کل حمایت اجتماعی ادراک شده نیز به ترتیب برابر با ۳/۹۵ و ۰/۲۹ است.

جدول ۲. آماره‌های توصیفی متغیر حمایت اجتماعی ادراک شده در افراد نمونه

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	کجی	کشیدگی
حمایت اجتماعی خانواده	۲۵۶	۴/۱۹	۰/۳۶۱	۳/۲۵	۵	۰/۱۸	۰/۳
حمایت اجتماعی دوستان	۲۵۶	۳/۴۰	۰/۲۸۵	۲/۵	۴	-۱/۰۷	۱/۰۹
حمایت اجتماعی دیگران مهم	۲۵۶	۴/۲۶	۰/۳۶۸	۳/۲۵	۵	-۰/۸۴	۱/۷۷
حمایت اجتماعی ادراک شده	۲۵۶	۳/۹۵	۰/۲۹	۳	۴/۵۰	-۱/۰۲	۲/۰۹

متغیر تاب‌آوری نیز به عنوان متغیر ملاک مورد بررسی قرار گرفت. این متغیر دارای پنج مؤلفه: تصور از شایستگی فردی، اعتماد به غرایز فردی، پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن، کنترل و تأثیرات معنوی است. نتایج جدول ۳ حاکی از آن است که میانگین مرکب این مؤلفه‌ها به ترتیب ۲/۵۵، ۲/۰۸، ۲/۸۷، ۲/۴۹ و ۳/۱۳ است. بنابراین، از بین این ۵ مؤلفه، بیشترین میانگین به تأثیرات معنوی ($M=13/3, SD=49/0$) و کمترین میانگین به مؤلفه اعتماد به غرایز فردی ($M=08/2, SD=68/0$) اختصاص دارد. همچنین میانگین مرکب و انحراف معیار نمره کل تاب‌آوری نیز به ترتیب برابر با ۲/۵۲ و ۰/۴۳ است.

جدول ۳. آماره‌های توصیفی متغیر تاب‌آوری در افراد نمونه

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	کجی	کشیدگی
تصور از شایستگی فردی	۲۵۶	۲/۵۵	۰/۴۸	۱/۷۵	۳/۷۵	۰/۵۳	-۱/۱
اعتماد به غرایز فردی	۲۵۶	۲/۰۸	۰/۶۸	۰/۸۶	۳/۵۷	۰/۰۵	-۱/۴۷

۲۵۶	۲/۸۷	۰/۴۲	۲/۲۰	۳/۶	۰/۱۳	-۱/۳۳	پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن
۲۵۶	۲/۴۹	۰/۶۸	۱/۳۳	۴	۰/۹۲	-۰/۴۴	کنترل
۲۵۶	۳/۱۳	۰/۴۹	۲	۴	۰/۲۲	۰/۰۹	تأثیرات معنوی
۲۵۶	۲/۵۲	۰/۴۳	۱/۸۸	۳/۶۴	۰/۳۳	-۱/۱۲	تاب‌آوری

ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

به منظور ارائه تصویری واضح از ارتباط بین متغیرها، ضرایب همبستگی بین آن‌ها محاسبه گردید. جدول ۴ نتایج تحلیل انجام شده در ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش در کل نمونه را نشان می‌دهد.

جدول ۴ ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش در کل نمونه

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱. حمایت اجتماعی خانواده								
۲. حمایت اجتماعی دوستان	۰/۴۴**							
۳. حمایت اجتماعی دیگران مهم	۰/۶۶**	۰/۶۲**						
۴. تصور از شایستگی فردی	۰/۴**	-۰/۰۸	-۰/۱۴*					
۵. اعتماد به غرایز فردی	۰/۴۳**	۰/۲۲**	۰/۳۳**	۰/۳۸**				
۶. پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن	۰/۵۶**	۰/۱۴*	۰/۴۶**	۰/۳۷**	۰/۷۲**			
۷. کنترل	۰/۵۰**	-۰/۰۳	۰/۰۰	۰/۸۵**	۰/۲۸**	۰/۳۷**		
۸. تأثیرات معنوی	۰/۴۵**	-۰/۰۷	۰/۰۴**	۰/۶۲**	۰/۳۲**	۰/۴۰**	۰/۶۶**	۱

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که همبستگی متغیرهای پیش‌بین و ملاک در بیشتر موارد معنادار بوده است ($P < 0/01$). از طرفی با توجه به اینکه اگر همبستگی بین متغیرهای پیش‌بین از ۰/۸ کمتر باشد، نشانه‌ی نداشتن همپوشی چندگانه بین متغیرهاست، نتایج بررسی همبستگی بین متغیرهای پیش‌بین با هم نیز نشان دهنده‌ی نداشتن همپوشی چندگانه بین متغیرهاست.

ارزیابی شاخص‌های برازش مدل

هدف از ارزیابی برازش کل مدل این است که مشخص شود تا چه اندازه کل مدل با داده‌های تجربی مورد استفاده سازگاری دارد. این کار بر اساس شاخص‌های برازندگی صورت می‌گیرد. نسبت مجذور کای به درجه آزادی به حجم نمونه بسیار وابسته است و نمونه بزرگ کمیت خوبی دو را بیش از آنچه بتوان آن را به غلط بودن مدل نسبت داد، افزایش می‌دهد. ایده‌آل آن است که مقدار خوبی دو دارای سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ باشد یا مقدار خوبی دو تقسیم بر درجه آزادی بین ۱ تا ۳ باشد (هومن، ۱۳۸۷). با توجه به مقدار گزارش شده برای آن در جدول ۲، مقدار خوبی دو معنادار بود. از طرف دیگر، مقدار خوبی دو تقسیم بر درجه آزادی ۱/۰۲ بود که نشان دهنده‌ی برازش مناسب مدل است، اما با توجه به اینکه حجم نمونه این تحقیق بیش از ۲۰۰ نفر است، از شاخص‌های دیگر برای مناسب بودن برازش مدل استفاده شد. معیارهای نیکویی برازش (GFI) و تعدیل‌شده نیکویی برازش ($AGFI^2$) نشان دهنده‌ی اندازه‌ای از مقدار نسبی واریانس‌ها و کوواریانس‌هاست که مدل تبیین می‌کند. هر دوی این معیارها بین صفر تا یک متغیرند که هر چه به عدد یک نزدیک‌تر باشند، نیکویی برازش مدل با داده‌های مشاهده شده بیشتر است. مقادیر GFI و $AGFI$ در مدل نهایی بالاتر از ۰/۹ بودند که تایید کننده‌ی نتایج آزمون خوبی دو هستند؛ همچنین ریشه دوم میانگین مربعات باقیمانده (RMR^3) هر چه به صفر نزدیک‌تر باشد، مدل مذکور برازش بهتری دارد. پس از اصلاح مدل مقدار این شاخص از ۲/۵۳ به ۰/۱۴ کاهش یافت

¹ Goodness of Fit Index(GFI)

² Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)

³ Root Mean Residual RMR)

که نشان دهنده مناسب بودن مدل نهایی و تبیین مناسب کوواریانس‌هاست؛ برای بررسی اینکه یک مدل به‌خصوص در مقایسه با سایر مدل‌های ممکن از نظر تبیین مجموعه‌ای از داده‌های مشاهده شده تا چه حد خوب عمل می‌کند، از شاخص‌های هنجار شده برازندگی (NFI)، شاخص هنجار نشده برازندگی (NNFI) که به آن شاخص توکرلوئیس آیز می‌گویند، شاخص برازندگی فزاینده (IFI) و شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) استفاده می‌شود. به اعتقاد گفن و همکاران^۳ (۲۰۰۰) مقادیر بالای ۰/۸ دو شاخص اول و بالای ۰/۹ دو شاخص دوم حاکی از برازش بسیار مناسب مدل نهایی است. در نهایت برای بررسی اینکه مدل مورد نظر چگونه برازندگی و صرفه‌جویی را با هم ترکیب می‌کند، از شاخص بسیار توانمند ریشه دوم میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA) استفاده شد، این شاخص برای مدل‌های خوب ۰/۰۵ و کمتر است، مدلی که در آن این شاخص ۰/۱ یا بیشتر باشد، برازش ضعیفی دارد (هومن، ۱۳۸۷)، مقدار این شاخص نیز برای مدل اصلاح شده نهایی ۰/۰۱ بود، بنابراین همگی این شاخص‌ها نشان دادند که مدل مورد نظر در این تحقیق پس از اصلاح (شکل ۲)، برازندگی بسیار مناسبی با داده‌ها پیدا کرده است. در صورتی که این شاخص‌ها، قبل از اصلاح مدل در سطح غیرقابل قبولی قرار داشتند.

جدول ۵. ضرایب شاخص‌های برازندگی در مدل اصلاح شده

مدل	شاخص‌های برازش	مقدار	دامنه قابل قبول	تفسیر
مدل	χ^2	۴/۰۹۸ (P=۰/۴)	P بیشتر از ۰/۰۵	برازش مطلوب
اصلاح شده	تقسیم χ^2 بر درجه آزادی	۴/۰۹۸ ÷ ۴ = ۱/۰۲	بین ۱ تا ۳	برازش مطلوب
نهایی	GFI	۰/۹۹۶	بیشتر از ۰/۹۰	برازش مطلوب

^۱ Normed Fit Index (NFI)

^۲ Non-Normed Fit Index (NNFI)

^۳ Tucker-Lewis Index (TLI)

^۴ Comparative Fit Index (CFI)

^۵ Gefen et al.

^۶ Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)

AGFI	۰/۹۶	بیشتر از ۰/۹۰	برازش مطلوب
RMR	۰/۱۴	نزدیک به صفر	برازش مطلوب
NFI	۰/۹۹۷	بیشتر از ۰/۹۰	برازش مطلوب
TLI	۰/۹۹۹	بیشتر از ۰/۹۰	برازش مطلوب
IFI	۱	بیشتر از ۰/۹۰	برازش مطلوب
CFI	۱	بیشتر از ۰/۹۰	برازش مطلوب
RMSEA	۰/۰۱	کمتر از ۰/۰۵	برازش مطلوب

برای بررسی فرضیات پژوهش از تحلیل مسیر در ایموس به روش حداکثر بزرگ‌نمایی با روش خودگردان سازی استفاده شد. جدول زیر نتایج اثرات مستقیم متغیرها بر یکدیگر را پس از اصلاح نهایی مدل نشان می‌دهد. نتایج جدول (۶) نشان می‌دهد اثرات مستقیم حمایت اجتماعی خانواده بر تصور از شایستگی فردی ($\gamma=0/89, P<0/01$)؛ حمایت اجتماعی خانواده بر اعتماد به غرایز فردی ($\gamma=0/43, P<0/01$)؛ حمایت اجتماعی خانواده بر پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن ($\gamma=0/49, P<0/01$)؛ حمایت اجتماعی خانواده بر کنترل ($\gamma=0/9, P<0/01$) و حمایت اجتماعی خانواده بر تاثیرات معنوی فردی ($\gamma=0/77, P<0/01$) مستقیم و معنادار بود. بنابراین هر چقدر حمایت اجتماعی خانواده در زنان شهر دلگان بیشتر شود، تصور از شایستگی فردی، اعتماد به غرایز فردی، پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن، کنترل و تاثیرات معنوی نیز در آن‌ها بیشتر خواهد شد و بالعکس (جدول ۶).

¹ Bootstrap ML

جدول ۶. اثرات مستقیم متغیر حمایت خانواده بر متغیر وابسته در مدل اصلاح شده در حالت استاندارد و غیراستاندارد

		مسیر					
از	به	ضرایب غیراستاندارد	ضرایب استاندارد	خطای استاندارد	کران پایین	کران بالا	سطح معناداری
حمایت اجتماعی	تصور از شایستگی فردی	۲/۳۸	۰/۸۹	۰/۱۶	۰/۸۹	۰/۷۸	۰/۰۰۴
خانواده	اعتماد به غرایز فردی (تحمل عاطفه منفی)	۱/۴۱	۰/۴۳	۰/۱۹	۰/۴۳	۰/۳۵	۰/۰۰۴
	پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن	۰/۷۲	۰/۴۹	۰/۰۹	۰/۴۹	۰/۴	۰/۰۰۴
	کنترل	۱/۲۷	۰/۹	۰/۰۹	۰/۹	۰/۷۸	۰/۰۰۴
	تاثیرات معنوی	۰/۵۲	۰/۷۷	۰/۰۵	۰/۷۷	۰/۶۶	۰/۰۰۴

با توجه به اینکه مسیر متغیر حمایت اجتماعی دوستان بر متغیرهای تصور از شایستگی فردی، اعتماد به غرایز فردی و کنترل به دلیل پایین بودن ضرایب رگرسیون در حین اصلاح از مدل حذف شده بودند، بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که حمایت اجتماعی دوستان بر پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن ($\gamma = -0/26, P < 0/01$) و حمایت اجتماعی دوستان بر تاثیرات معنوی ($\gamma = -0/16, P < 0/01$) اثر معکوس و معنادار داشت، یعنی هر چقدر حمایت اجتماعی دوستان در زنان سیل زده شهر دلگان بیشتر شود، پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن و تاثیرات معنوی کمتر خواهد شد و بالعکس (جدول ۷).

جدول ۷. اثرات مستقیم متغیر حمایت دوستان بر متغیر وابسته در مدل اصلاح شده در حالت استاندارد و غیراستاندارد

مسیر						
از	به	ضرایب غیراستاندارد	ضرایب استاندارد	خطای استاندارد	کران پایین	کران بالا
حمایت اجتماعی	تصور از شایستگی فردی	۰	۰	۰	-	-
دوستان	اعتماد به غرایز فردی (تحمل عاطفه منفی)	۰	۰	۰	-	-
	پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن	-۰/۴۸	-۰/۲۶	۰/۰۹	-۰/۳۴	-۰/۱۷
	کنترل	۰	۰	۰	-	-
تأثیرات معنوی		-۰/۱۳	-۰/۱۶	۰/۰۵	-۰/۲۳	-۰/۰۸

همچنین حمایت اجتماعی دیگران مهم بر تصور از شایستگی فردی ($\gamma = -0.75, P < 0.01$) و حمایت اجتماعی دیگران مهم بر کنترل ($\gamma = -0.6, P < 0.01$) و حمایت اجتماعی دیگران مهم بر تأثیرات معنوی ($\gamma = -0.38, P < 0.01$) اثر معکوس و اثر حمایت اجتماعی دیگران مهم بر پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن ($\gamma = 0.27, P < 0.01$) مستقیم و معنادار بود. یعنی هر چقدر حمایت اجتماعی دیگران مهم در زنان شهر دلگان بیشتر شود، تصور از شایستگی فردی و کنترل و تأثیرات معنوی در آن‌ها کمتر، ولی پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن در آن‌ها بیشتر خواهد شد و بالعکس؛ با توجه به اینکه مسیر حمایت اجتماعی دیگران مهم بر متغیر اعتماد به غرایز فردی به دلیل پایین بودن ضرایب رگرسیون در حین اصلاح از مدل حذف شده بودند، بنابراین،

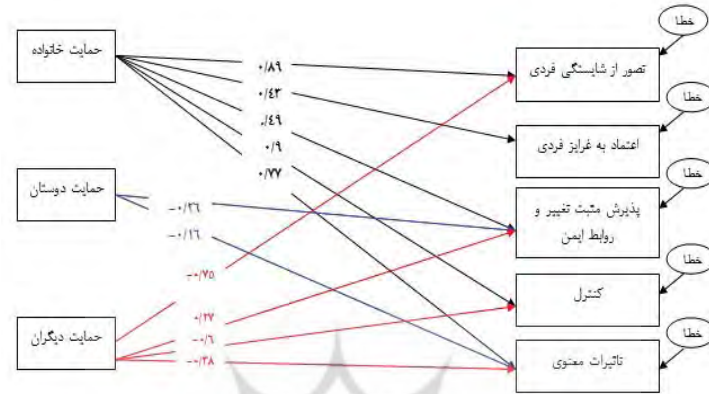

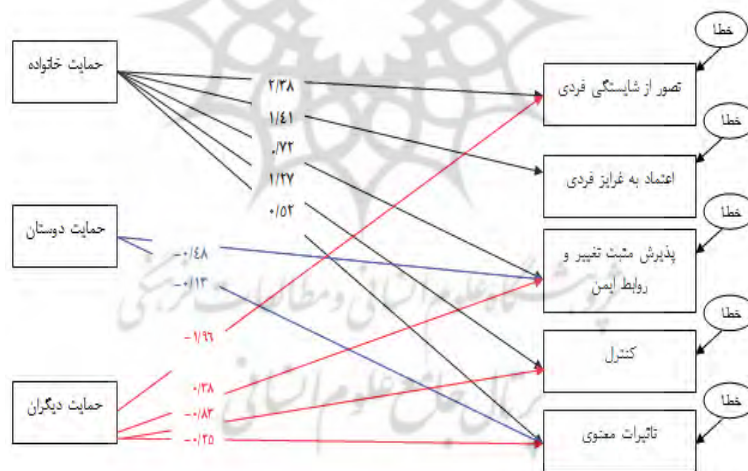
می‌توان نتیجه گرفت که حمایت اجتماعی دیگران مهم بر متغیر اعتماد به غرایز فردی تأثیری ندارد (جدول ۸).

جدول ۸. اثرات مستقیم متغیر حمایت دیگران بر متغیر وابسته در مدل اصلاح شده در حالت استاندارد و غیراستاندارد

مسیر	از	به	ضرایب	ضرایب غیراستاندارد	خطای استاندارد	کران بالا	کران پایین	سطح معناداری
حمایت اجتماعی دیگران مهم	تصور از شایستگی فردی	اعتماد به غرایز فردی	۰/۳۸	۰/۲۷	۰/۱۵	۰/۳۸	۰/۱۵	۰/۰۰۴
پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن	کنترل	تأثیرات معنوی	۰/۳۸	۰/۲۵	۰/۲۵	۰/۲۷	۰/۴۷	۰/۰۰۴
			۰/۸۳	۰/۶	۰/۸۳	۰/۴۶	۰/۷۵	۰/۰۰۴

شکل ۲. مدل اصلاح شده نهایی به همراه ضرایب استاندارد مسیرها

شکل ۳. مدل اصلاح شده نهایی به همراه ضرایب غیراستاندارد مسیرها

بحث و نتیجه گیری

نتایج پژوهش نشان داد میان حمایت اجتماعی و تاب‌آوری زنان آسیب دیده از سیل شهرستان دلگان رابطه مثبت و معنا دار وجود دارد، یعنی هرچه حمایت اجتماعی زنان آسیب دیده از سیل بالاتر رود، تاب‌آوری آن‌ها نیز بالاتر خواهد رفت. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های اسکندری و همکاران (۱۳۹۸)، کهکی و همکاران (۱۳۹۵)، قاسمی و آریا پوران (۱۳۹۰)، خباز و همکاران (۱۳۹۰)، چانگ و یارنال (۲۰۱۸)، کانگ و همکاران (۲۰۱۸)، وو و همکاران (۲۰۱۸) همسوست که نشان دهنده اعتبار نتایج پژوهش حاضر است. همچنین بین دو مؤلفه حمایت اجتماعی خانواده و دیگران مهم، با تاب‌آوری رابطه وجود دارد، اما ارتباط مؤلفه سوم یعنی حمایت اجتماعی دوستان با تاب‌آوری معنادار نشد. در تبیین یافته‌های این بخش می‌توان گفت که بافت اجتماعی در شهرستان دلگان قومی، قبیله‌ای و بعضاً به شکل خانواده گسترده است، بنابراین، خانواده در کانون ساختار اجتماعی آن‌ها جای دارد و فشار هنجاری شدیدی بر اعضای خود اعمال می‌کند. بدیهی است که در شرایط مخاطره‌آمیز و بلایای طبیعی، خانواده، اعضای خود را مورد حمایت قرار می‌دهد. علاوه بر این، از آنجاکه در ساعات و روزهای اولیه پس از سیل، گروه‌های امداد و نجات، بسیجیان، ارتشیان و سایر انجمن‌های مردم نهاد نخستین افراد و گروه‌هایی بودند که به کمک سیل زدگان به خصوص زنان شتافتند و آن‌ها را مورد حمایت اجتماعی خود قرار دادند، زنان مورد مطالعه نیز بخش زیادی از تاب‌آوری خود را در این شرایط سخت مدیون آن حمایت‌ها می‌دانستند. به همین جهت نقش حمایت دیگران مهم در تاب‌آوری زنان، خود را به صورت برجسته‌ای نشان داده است. نتایج پژوهش حاضر با این دیدگاه همسوست که حمایت اجتماعی یکی از قوی‌ترین پیش‌بینی کننده‌های تاب‌آوری است. باررا و همکاران (۱۹۸۱) اذعان کردند که انواع حمایت اجتماعی که دوستان و خانواده و دیگران مهم ارائه می‌دهند شامل راهنمایی و بازخورد (اندرز و آموزش)، حمایت غیر مستقیم (اعتماد و صمیمیت)، تعاملات اجتماعی مثبت (گذران وقت با دوستان و خانواده)، و مساعدت عینی و مشخص (سرپناه و پول) است (سعادت طلب و جعفری، ۱۳۹۹). نظریه پردازان این حوزه بر این باورند که تمام روابطی که فرد با دیگران

دارد، حمایت اجتماعی ادراک شده محسوب نمی‌شود، مگر اینکه فرد آن‌ها را به عنوان یک منبع در دسترس و مناسب برای رفع نیازهایش ارزیابی کند. در پژوهش حاضر نیز، اگرچه حلقه دوستان به صورت بالقوه در جامعه مورد مطالعه وجود داشته و یکی از منابع حمایت اجتماعی در نظر گرفته می‌شود، اما در شرایط مخاطره‌آمیز سیل، افراد آن را یک منبع در دسترس و مناسب برای رفع نیازهایشان در نظر نمی‌گیرند و بنابراین از دایره حمایت اجتماعی‌ای که فرد می‌تواند بر آن تکیه کند، حذف می‌شود.

در این پژوهش رابطه حمایت اجتماعی از جانب خانواده با تاب‌آوری زنان سیل زده مثبت و معنادار بود. در زمان سیل، خانواده اولین گروهی است که به کمک اعضایش می‌آید. در واقع، خانواده نقش مراقبت‌کننده جسمی و روحیه‌دهنده برای رویارویی با مشکلات ناشی از سیل و برگشت به زندگی عادی را ایفا می‌کند. نتایج پژوهش در خصوص رابطه حمایت اجتماعی خانواده با تاب‌آوری اجتماعی زنان سیل دیده در راستای پژوهش‌های آزادی (۱۳۹۶)، پاک‌نهاد و مداحی (۱۳۹۶)، راجعیان و گودرزی (۱۳۹۵)، آزادی و آزاد (۱۳۹۰)، خباز و همکاران (۱۳۹۰)، مک‌کالینز و همکاران (۲۰۱۸) و ژائو و همکاران (۲۰۱۸) بود. آن‌ها نیز در پژوهش‌های خود نشان دادند بین حمایت اجتماعی خانواده با تاب‌آوری رابطه معنی‌داری وجود دارد. یکی از مدل‌های حمایت اجتماعی، یعنی مدل اثرضربه‌گیر یا سپر با این یافته پژوهش هماهنگ است. براساس این مدل، حمایت اجتماعی از جانب خانواده و دیگران مهم، از افراد در برابر تجارب ناخوشایند ناشی از موقعیت‌های پرتنش و مخاطره‌آمیز حمایت کرده و مانع از وارد شدن فشارهای روحی و روانی به آن‌ها می‌شود. ضربه‌گیر کردن فشارهای ناشی از سیل، باعث کاهش اثرات منفی سیل بر فرد شده و در نتیجه سبب افزایش تاب‌آوری افراد می‌شود. همچنین حمایت اجتماعی از طریق بهبود و ترغیب رفتارهای سالم، تاب‌آوری افراد را افزایش می‌دهد. در این مدل حضور عوامل موقعیتی (مانند حمایت اجتماعی) یا ویژگی‌های شخصیتی خاص (مانند اجتماعی بودن فرد) می‌تواند منجر به کاهش اثرات منفی ناشی از موقعیت‌های مخاطره‌آمیز همچون سیل شود (نامدار و نوری، ۱۳۹۷). یکی دیگر از مدل‌های حمایت اجتماعی که به وسیله آن می‌توان تاب‌آوری زنان بعد از بروز بحران سیل را تبیین نمود، مدل اثر اصلی است. بر اساس

این مدل، حمایت اجتماعی از طریق فراهم کردن تجارب مثبت و حس خود ارزشی و ثبات در زندگی اجتماعی فرد، اثر سودمندی برای فرد دارد. در این مدل فرض بر این است که فقدان حمایت اجتماعی، باعث کاهش تاب‌آوری افراد می‌شود. حمایت اجتماعی از جانب خانواده و دیگران مهم باعث به وجود آمدن حمایت‌های مثبت برای افراد شده و از این طریق با تاب‌آوری رابطه برقرار می‌کند. حمایت اجتماعی به دلیل تأثیر مثبت، احساس پیش‌بینی پذیری، ثبات در موقعیت زندگی و ترفیع ارزش خویشتن بر تاب‌آوری فرد اثر می‌گذارد (فولادوند و همکاران، ۱۳۸۸). بنابراین، می‌توان گفت زنان سیل دیده‌ای که از سوی خانواده خود و دیگران مهم حمایتی دریافت کرده‌اند، توانایی و ظرفیت بیشتری در برابر شرایط ناشی از وقوع سیل داشته و توانسته‌اند خود را با تغییرات محیطی ناشی از سیل وفق دهند.

یافته‌های مطالعه حاضر همچنین نشان داد که حمایت اجتماعی دوستان بر تاب‌آوری در ابعاد شایستگی فردی، اعتماد به غرایز فردی زنان سیل دیده اثر معنادار ندارند. این نتیجه با یافته‌های پژوهش آزادی (۱۳۹۶) که نشان داد بین متغیر حمایت دوستان با تاب‌آوری رابطه معنادار وجود دارد و نتایج پژوهش مجدنیا (۱۳۹۵) که بیان کرده بود حمایت اجتماعی از جانب دوستان، میزان تاب‌آوری افراد را افزایش می‌دهد، هماهنگ نیست. در پژوهش حاضر حمایت اجتماعی دوستان بر بعد روابط ایمن و تأثیرات معنوی اثر معکوس داشت. به این معنا که هرچه میزان حمایت اجتماعی از جانب دوستان زنان آسیب دیده بیشتر می‌شود، از میزان روابط ایمن و تأثیرات معنوی به عنوان ابعاد تاب‌آوری آنان کاسته می‌شود. بینایت و بندورا^۱ (۲۰۰۴) در مدل ضربه‌گیر حمایت اجتماعی ادراک شده بیان می‌کنند که حمایت اجتماعی می‌تواند استرس افراد در موقعیت‌های پرتنش و مخاطره آمیز را کاهش داده و مانند یک ضربه‌گیر عمل کند، آن‌ها به نکته مهمی اشاره می‌کنند: «حمایت اجتماعی افراطی نیز می‌تواند ظرفیت‌های کنار آمدن افراد با موقعیت‌های پرتنش و مخاطره آمیز همچون سیل را کاهش دهد» (فولادوند و همکاران، ۱۳۸۸: ۸۲). بر این اساس، یافته‌های پژوهش حاضر در خصوص رابطه حمایت اجتماعی از جانب دوستان با

¹ Benight & Bandura

تاب‌آوری، با نظریه بینایت و بندورا (۲۰۰۴) هماهنگ است و می‌توان اینگونه نتیجه گرفت که حمایت بیش از حد دوستان از زنان آسیب دیده شهر دلگان باعث کاهش تاب‌آوری در بعد روابط کنترل و معنوی شده است. حمایت اجتماعی از جانب دوستان به خصوص زمانی که شکل افراطی به خود بگیرد، می‌تواند مانعی بر سر راه تاب‌آوری زنان سیل زده در بعد کنترل و تأثیرات معنوی محسوب شود.

از دیگر نتایج پژوهش این بود که حمایت اجتماعی دیگران مهم بر سه بعد تاب‌آوری یعنی شایستگی‌های فردی، روابط ایمن و تأثیرات معنوی زنان سیل دیده اثر معکوس و معنی دار و بر روابط ایمن اثر مستقیم و معنا داری دارد. نتایج پژوهش در این خصوص با یافته‌های پژوهش راجعیان و گودرزی (۱۳۹۵) و مجدنی (۱۳۹۵) همسو بود. آن‌ها نیز بیان کرده بودند که بین حمایت دیگران با تاب‌آوری رابطه مستقیم و معنی دار وجود دارد. در مورد نقش حمایت اجتماعی دیگران مهم می‌توان به نقش نیروهای امدادی و هلال احمر اشاره کرد که جزء نخستین گروه‌هایی بودند که به یاری سیل زدگان شتافتند. این نیروها در توزیع وسایل و اقلام امدادی اولیه همچون چادر، ملزومات پزشکی و بهداشتی و خوراکی در ساعات و روزهای اولیه پس از جاری شدن سیل نقش مهمی در حمایت اجتماعی از قربانیان سیل داشتند. تبیین احتمالی در این رابطه این است که حمایت اجتماعی ممکن است به عنوان سپری در برابر فشارهای روانی عمل کرده و با ایجاد دانش و اطمینان از اینکه شخص می‌تواند هنگام فشار روانی به شبکه اجتماعی دیگران مهم پناه ببرد، این امکان را به فرد می‌دهد تا تاب‌آوری خود را افزایش داده و شرایط را برای بازگشت به حالت معمولی فراهم نماید (هیرادآسا و ابوالعمالی، ۱۳۹۶).

ضرایب تعیین نشان داد که متغیر تصور از شایستگی فردی و کنترل به‌وسیله متغیرهای حمایت اجتماعی خانواده و دیگران مهم؛ متغیر اعتماد به غرایز فردی فقط به‌وسیله متغیر حمایت اجتماعی خانواده؛ متغیر پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن و همچنین متغیر تأثیرات معنوی به وسیله متغیرهای حمایت اجتماعی خانواده، دوستان و دیگران مهم قابل تبیین بود. آزادی (۱۳۹۶) نیز در پژوهشی به این نتیجه رسیده بود که ابعاد حمایت اجتماعی خانواده و دوستان قادر به پیش‌بینی متغیر تاب‌آوری هستند. همچنین نتایج پژوهش پاک نهاد و مداحی (۱۳۹۶) نشان

داد که حمایت اجتماعی از جانب خانواده، دوستان و دیگران مهم می‌تواند تاب‌آوری را در دانشجویان پیش‌بینی کنند. نتایج آزمون تحلیل رگرسیون راجعیان و گودرزی (۱۳۹۵) نیز نشان داده بود که حمایت اجتماعی از جانب خانواده، دوستان و دیگران مهم، قادر به پیش‌بینی تاب‌آوری در بین افراد است. در تبیین نتایج می‌توان گفت حمایت اجتماعی به ویژه حمایت اجتماعی خانواده و دیگران مهم باعث می‌شود زنان سیل زده در شرایط بحرانی و فشار زا، احساس ناکامی، تنش، بلا تکلیفی کمتری داشته باشند و در مقابل، میزان تاب‌آوری اجتماعی آن‌ها افزایش می‌یابد. تاب‌آوری اجتماعی به عنوان منبعی برای مبارزه با مشکلات و مسائل، سبب کاهش هیجان‌های منفی زنان می‌شود. در صورتی که زنان حمایت اجتماعی از جانب خانواده و دیگران مهم دریافت نکنند، نداشتن اطمینان و اضطراب و نگرانی‌های روحی و جسمی در آن‌ها افزایش یافته و در نهایت از میزان تاب‌آوری آن‌ها کاسته می‌شود. بدین ترتیب، می‌توان بیان کرد، با وجود شرایط سخت محیطی که زنان سیل دیده با آن مواجه هستند، می‌توان با فراهم کردن حمایت‌های اجتماعی مناسب از جانب خانواده، دوستان و دیگران مهم، در جهت تقویت میزان تاب‌آوری در افراد سیل زده و به‌خصوص زنان متأثر از سیل گام‌هایی موثر برداشت و در نهایت، انتظار داشت که توان سازگاری و کنار آمدن آن‌ها با شرایط پیش آمده افزایش یابد.

پیشنهادها

- اتخاذ و کاربست رویکرد جنسیتی به بلایای طبیعی در سطح سیاست‌گذاران، مسئولان و کارشناسان
- علی‌رغم اینکه در جامعه مورد مطالعه، حمایت اجتماعی از جانب دیگران مهم نقش زیادی در افزایش تاب‌آوری زنان سیل زده داشت، ذکر این نکته مهم است که در جوامعی مانند دلگان که ساختار قومی و قبیله‌ای دارند، زنان آسیب‌دیده نمی‌توانند به راحتی از امدادگران مرد کمک بخواهند. بنابراین، لازم است در کنار اعزام امدادگران مرد، گروه‌هایی از زنان امدادگر نیز به مناطق سیل زده اعزام شوند. حضور زن امدادگر در ایجاد ارتباط بهتر با زنان مصدوم و حمایت‌های اجتماعی و عاطفی به آن‌ها در

بازگرداندن آرامش سریع‌تر به آن فضای سخت، موثرتر است. از این روی، پیشنهاد می‌گردد در خصوص شکل‌گیری سازمان‌های زنان مددکار مردم نهاد (دیگران مهم) با هدف حمایت اجتماعی از زنان در بلایای طبیعی، حمایت لازم صورت گیرد.

- آگاهی جنسیتی دولت و نهادهای دولتی در امداد رسانی بسیار محدود است و زنان به مثابه‌ی موجودیتی یک‌دست و همسان طبقه‌بندی می‌شوند و دولت درکی از تفاوت مشکلات زنان اقشار مختلف ندارد. لذا پیشنهاد می‌گردد در روزهای اولیه پس از سیل، پروفایل و پرونده کاملی از زنان سیل زده تشکیل گردد تا خدمات، امداد و کمک رسانی به آنها با دقت و متناسب با وضعیت خاص آنها انجام شود. این نقش حمایتی را سازمان‌های مردم نهاد (دیگران مهم) که مشاوره‌های تخصصی به افراد آسیب دیده از سیل می‌دهند، می‌توانند به خوبی انجام دهند.

منابع

- ابوالقاسم فیروزکوهی، فرزانه؛ شریفی، مسعود؛ پورشهریار، حسین و شکری، امید. (۱۳۹۸). حمایت اجتماعی ادراک شده و افسردگی پس از زایمان با نقش واسطه‌گری راهبردهای مقابله‌ای. *مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، ۱۷(۳)، ۵۷-۸۶.
- احمدی، زینب و محرابی، حسینعلی. (۱۳۹۹). رابطه حمایت اجتماعی و تاب‌آوری با رشد پس از سانحه: نقش واسطه‌ای سبک‌های مقابله با استرس. *فصلنامه ایده‌های نوین روانشناسی*، ۵(۹)، ۱-۱۳.
- اسدافروز، آیدا؛ متدین، حشمت‌اله؛ مثنوی، محمدرضا و منصوری، سید امیر. (۱۳۹۹). تاب‌آوری محیطی در برابر مخاطرات سیلاب فروردین ۱۳۹۸ در شهر شیراز با رویکرد منظر، تئوری سیستم‌ها و مدل DPSIR، *مدیریت مخاطرات محیطی*، ۷(۱)، ۵۵-۷۵.
- اسکندری، الهام؛ جلالی، ایوب؛ موسوی، مرضیه و اکرمی، ناهید. (۱۳۹۸). پیش‌بینی تاب‌آوری روان‌شناختی براساس حمایت اجتماعی و سبک دلبستگی با میانجی‌گری خودکارآمدی و معنا در زندگی. *پژوهش‌نامه روانشناسی مثبت*، ۵(۲)، ۱۷-۳۰.
- اکبری، زهرا؛ وفائی، طیبه و خسروی، صدراله. (۱۳۸۹). بررسی رابطه بین سبک‌های دلبستگی و میزان تاب‌آوری همسران جانبازان. *طب جانباز*، ۳(۲)، ۱۲-۱۷.
- امیری، نرگس. (۱۳۹۳). رابطه تاب‌آوری و تعهد سازمانی با عملکرد شغلی کارکنان شهرداری شیراز. *مدیریت شهری نوین*، ۲(۷)، ۱-۳۲.
- آزادی، سارا و آزاد، حسین. (۱۳۹۰). بررسی رابطه حمایت اجتماعی، تاب‌آوری و سلامت روانی دانشجویان شاهد و ایثارگر دانشگاه‌های شهر ایلام، *طب جانباز*، ۳(۴)، ۴۸-۵۸.
- آزادی، فاطمه. (۱۳۹۶). *بررسی رابطه‌ی حمایت اجتماعی و سبک‌های دلبستگی با تاب‌آوری زنان سرپرست خانوار*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، ایران.

بهرامی، فرشاد؛ آل‌هاشمی، آیدا و متدین، حشمت‌الله. (۱۳۹۸). رودخانه‌های شهری و تفکر تاب‌آوری در برابر آشوب سیل، برنامه‌ریزی تاب‌آور رودخانه کن، مجله علمی منظر، ۱۱(۴۷)، ۶۰-۷۳.

پاک‌نهاد، زهرا و ابراهیم مداحی، محمد. (۱۳۹۶). رابطه رشد اجتماعی و حمایت اجتماعی با تاب‌آوری در دانشجویان. پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی، ۷(۲۷)، ۴۹-۶۶.

ثناگوی محرر، غلامرضا؛ نجابت بنجار، الهه؛ میر، فرخنده و حیدری، حمیده. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین حمایت اجتماعی با امید به زندگی و اختلالات روانی افراد دارای سوء مصرف مواد مخدر مراجعه کننده به مراکز درمانی سازمان بهزیستی شهرستان زاهدان، دومین کنفرانس ملی چارسوی علوم انسانی، شیراز.

حسینی، سعیده السادات. (۱۳۸۸). رابطه حمایت اجتماعی و تاب‌آوری دانش‌آموزان، همایش سلامت روان‌شناختی، کرمانشاه.

حیدری، سمانه. (۱۳۹۵). رابطه فردگرایی-جمع‌گرایی، حمایت اجتماعی و تاب‌آوری با افکارخودکشی در زنان سوگ‌دیده شهرستان گیلان غرب. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ملایر، ایران.

خباز، محمود؛ بهجتی، زهرا و ناصری، محمد. (۱۳۹۰). رابطه حمایت اجتماعی و سبک‌های مقابله، با تاب‌آوری در پسران نوجوان. فصلنامه روانشناسی کاربردی، ۵(۲۰)، ۱۰۸-۱۲۳.

خردسود، مینا. (۱۳۹۳). مقایسه حمایت اجتماعی ادراک شده، تاب‌آوری و رضایت زناشویی در همسران افراد معتاد و غیرمعتاد در شهر کرمان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرودشت، ایران.

راجعیان، محمد و گودرزی، ناصر. (۱۳۹۵). رابطه بین حمایت اجتماعی و تاب‌آوری در بین بیماران مبتلا به سرطان. فصلنامه مددکاری اجتماعی، ۱(۳)، ۳۷-۷۳.

راه‌پیما، سمیرا؛ شیخ‌الاسلامی، راضیه. (۱۳۹۵). نقش واسطه‌ای هویت معنوی در رابطه بین دلبستگی به والدین و همسالان با تاب‌آوری. روانشناسی معاصر، ۱۱(۱)، ۴۷-۶۲.

- رضایی، محسن؛ اژدری مقدم، مهدی؛ عزیزیان، غلامرضا و بستانی، محسن. (۱۳۹۶). تحلیل همدید منشاء بارش‌های بیش از ۲۰ میلیمتر جهت اعلام هشدار وقوع سیلاب در استان سیستان و بلوچستان. *مخاطرات محیط طبیعی*، ۶(۱۴)، ۴۷-۶۲.
- زارع بهرام آبادی، مهدی. (۱۳۹۳). رابطه ویژگی‌های شخصیتی، حمایت اجتماعی و تعارض متقابل کار-خانواده با تحلیل عاطفی معلمان. *فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، ۵(۱۷)، ۱-۲۲.
- سامانی، سیامک؛ جوکار، بهرام و صحراگرد، نرگس. (۱۳۸۶). تاب‌آوری، سلامت روانی و رضایتمندی از زندگی، *مجله روان پزشکی و روان‌شناسی بالینی*، ۱۳(۳)، ۲۹۰-۲۹۵.
- سبزی، محمد؛ معتمدی، هادی؛ رفیعی، حسن و علی پور، فردین. (۱۳۹۱). رابطه‌ی کنترل اجتماعی و حمایت اجتماعی با تاب‌آوری در برابر سومصرف مواد در پسران دارای پدر معتاد، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، ۱۳(۵۰)، ۲۰۷-۲۲۸.
- سعادت طلب، آیت و جعفری، مصطفی. (۱۳۹۹). تحلیل نقش نشاط معنوی در رابطه میان سرمایه‌های اجتماعی و حمایت اجتماعی با تاب‌آوری کارکنان در برابر همه‌گیری بیماری کووید ۱۹ در دوران فاصله‌گذاری اجتماعی. *فصلنامه پژوهش در سلامت روان‌شناختی*، ۱۴(۱)، ۱۲۹-۱۱۵.
- سلیمی، عظیمه؛ جوکار، بهرام و نیک پور، روشنگر. (۱۳۸۸). ارتباطات اینترنتی در زندگی: بررسی نقش ادراک حمایت اجتماعی و احساس تنهایی در استفاده از اینترنت. *مطالعات روان‌شناختی*، ۵(۳)، ۸۱-۱۰۲.
- سهرابی، فرامرز؛ مام شریفی، پیمان؛ رافضی، زهره و اعظمی، یوسف. (۱۳۹۷). پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد بر اساس سلامت روان، حمایت اجتماعی و ابعاد شخصیتی روان رنجورخوبی و توافق‌پذیری. *روان‌پرستاری*، ۶(۶)، ۵۸-۶۶.
- صادقلو، طاهره و سجاسی قیداری، حمدالله. (۱۳۹۳). راهبردهای مدیریت مخاطره سیل در مناطق روستایی با مدل SWOC-TOPSIS (مطالعه موردی حوضه آبریز قره‌چای رامیان). *جغرافیا و مخاطرات محیطی*، ۳(۴)، ۱۰۵-۱۲۸.

- صفورایی پاریزی، سلیمه و صفورائی پاریزی، محمد مهدی. (۱۳۹۹). رابطه حمایت اجتماعی و تاب‌آوری با نقش واسطه‌ای امید به زندگی در بیماران کرونایی. *پژوهش‌های روانشناسی اسلامی*، ۳(۱)، ۷۵-۱۰۲.
- عبداللهی بروجنی، اعظم؛ محمدی، اصغر و نوابخش، مهرداد. (۱۳۹۹). پیامدهای اجتماعی سیلاب خوزستان با تأکید بر رفاه اجتماعی. *جغرافیا و مطالعات محیطی*، ۹(۳۵)، ۶۱-۷۶.
- علی‌پور، احمد. (۱۳۸۵). ارتباط حمایت اجتماعی با شاخص‌های ایمنی بدن در افراد سالم: بررسی مدل تأثیر کلی. *مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران*، ۱۲(۲)، ۱۳۴-۱۳۹.
- غضنفرپور، حسین؛ صداقت کیش، مرضیه؛ سلیمانی دامنه، مجتبی و صباحی گراغانی، یاسر. (۱۳۹۸). سنجش واکنش مدیران شهری در رویارویی با مخاطره محیطی سیل با تأکید بر تاب‌آوری (مطالعه موردی: شهر جیرفت)، *جغرافیا و پایداری محیط*، ۹(۱)، ۱۰۷-۱۲۷.
- فدوی آوندی، زهرا. (۱۳۹۵). مقایسه دلبستگی، حمایت اجتماعی ادراک شده و میزان تاب‌آوری بین همسران افراد معتاد و غیرمعتاد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحدشاهرود، ایران.
- فولادوند، خدیجه؛ ولی اله، فرزاد؛ شهرآرای، مهرناز و سنگری، علی اکبر. (۱۳۸۸). اثر حمایت اجتماعی، استرس تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی بر سلامت روانی- جسمانی. *روانشناسی معاصر*، ۴(۲)، ۸۱-۹۴.
- قاسمی، علیرضا و آریان پور، سعید. (۱۳۹۰). رابطه حمایت اجتماعی و تجانس فرهنگی با سلامت روان و تاب‌آوری دانشجویان. *مجله پژوهش‌های جامعه شناختی*، ۵(۱)، ۱۵۰-۱۲۵.
- قره باغی، فاطمه. (۱۳۹۶). نقش میانجی‌گری حمایت اجتماعی ادراک شده و تاب‌آوری در رابطه بین استرس تحصیلی و بهزیستی روان‌شناختی دانشجویان کارشناسی دانشگاه تبریز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تبریز، ایران.
- قمری، محمد؛ رضاخانی، سیمن دخت و ملالو، منیژه. (۱۳۹۳). بررسی دلزدگی زناشویی با حمایت اجتماعی ادراک شده و جهت‌گیری زندگی. *فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی*، ۳(۱۱)، ۴۵-۶۴.

کریمی، یوسف؛ خباز، محمود؛ حبیبی، یوسف و کریمیان، نادر. (۱۳۹۵). مقایسه تاب‌آوری و حمایت اجتماعی در نوجوانان بزه‌کار و نوجوانان عادی شهر تهران. *فصلنامه روانشناسی تربیتی*، ۱۲(۴۰)، ۲-۱۵.

کهنکی، فاطمه؛ محسنی، سحر؛ نوری پورلیاوی، رقیه؛ مباشری، فرشته؛ حسینی سرحدی، سیده فاطمه؛ میرشکاری، لیلا و ثناگو، اکرم. (۱۳۹۵). حمایت اجتماعی ادراک شده و خوش‌بینی در پیش‌بینی تاب‌آوری بیماران قلبی و افراد سالم شهر زاهدان. *نسیم تندرستی*، ۵(۳)، ۲۴-۱۴.

لکزایی، حسین؛ منصوری، علی؛ باماری، فاطمه؛ خمیری، مریم؛ نوری سنچولی، هاجر. (۱۳۹۳). بررسی رابطه حمایت اجتماعی درک‌شده با تاب‌آوری در بیماران دیابتی مراجعه‌کننده به کلینیک دیابت علی اصغر (ع) زاهدان. *فصلنامه پرستاری دیابت*، ۲(۴)، ۱۶-۲۴.

مجدنیا، شیما. (۱۳۹۵). *نقش واسطه‌ای تاب‌آوری در رابطه بین حمایت اجتماعی و کیفیت زندگی کاری کارکنان*. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه آزاداسلامی، واحد مرودشت، ایران.

محمدی، نوراله. (۱۳۸۴). بررسی مقدماتی اعتبار و قابلیت اعتماد مقیاس حرمت خود روزنبرگ. *روانشناسی تحولی: روانشناسان ایرانی*، ۱(۴)، ۵۵-۶۲.

مهدی، رضا. (۱۳۹۵). کیفیت زندگی دانشجویان از دیدگاه دانشگاه دانشجویان بومی و غیربومی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران. *فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران*، ۹(۲)، ۴۹-۵۳.

مهمان نوازان، اشرف؛ علی اکبری دهکردی، مهناز و کاکوجویباری، علی اصغر. (۱۳۹۳). تأثیر سبک‌های دل‌بستگی، انطباق‌پذیری و پیوستگی در خانواده بر میزان تاب‌آوری و رابطه آن با احساس غم غربت در میان دانشجویان مقیم خوابگاه دانشگاه الزهرا (س). *مطالعات اجتماعی روان شناختی زنان*، ۱۲(۴)، ۱۷۳-۲۰۴.

میر، الهه. (۱۳۹۴). *مقایسه رابطه سرسختی و حمایت اجتماعی با تاب‌آوری در همسران افراد وابسته و غیروابسته به مواد*. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، ایران.

میرزاعلی، محمد؛ نظری، عبدالحمید و اونق، مجید. (۱۳۹۷). سنجش ابعاد کالبدی تاب‌آوری جوامع روستایی در مواجهه با سیل (مطالعه موردی: حوضه آبخیز گرگانرود)، فصلنامه علمی - پژوهشی برنامه ریزی توسعه کالبدی، ۵(۳)، ۱۱۱-۱۳۳.

نظری، عبدالحمید؛ طالشی، مصطفی و میرزاعلی، محمد. (۱۳۹۸). تحلیل و سنجش تاب‌آوری محیطی روستاهای حوضه آبخیز گرگانرود گلستان در مواجهه با سیل. تحلیل فضایی مخاطرات محیطی، ۶(۱)، ۳۱-۵۰.

وثوقی، منصور؛ مهدوی، سید محمد صادق و رحمانی خلیلی، احسان. (۱۳۹۲). بررسی تأثیرات جمعی سرمایه اجتماعی، شادابی اجتماعی و حمایت اجتماعی بر سلامت اجتماعی. بررسی مسائل اجتماعی ایران، ۴(۲)، ۲۳۵-۲۶۳.

هارون رشیدی، همایون و منصوری راد، واحد. (۱۳۹۶). رابطه حمایت اجتماعی ادراک شده و تاب‌آوری با درماندگی روان شناختی مادران کودکان استثنایی. تعلیم و تربیت استثنایی، ۱۷(۳)، ۱۵-۲۲.

هداوند اول، غزل؛ مهربانی کوشکی، حسینعلی و یزدخواستی، بهجت. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر عامل قومیت بر سلامت روان، همسرآزاری، حمایت اجتماعی و رضایت زناشویی زنان. مطالعات اجتماعی روان شناختی زنان، ۱۵(۲)، ۸۱-۱۰۴.

هومن، حیدرعلی. (۱۳۸۷). مدل یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم افزار لیزرل. تهران: سمت. هیرادآسا، ماهرخ و ابوالعالی، خدیجه. (۱۳۹۶). پیش‌بینی امید بر اساس خلاقیت هیجانی و حمایت اجتماعی ادراک شده در دانشجویان. پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، ۲(۱۰)، ۸۳-۹۵.

Abdolahi, A., Mohammadi, A., & Navabakhsh, M. (2020). The social consequences of floods with an emphasis on social welfare. *Journal of Geography and Environmental Studies*, 9(35), 61-76. [Text in Persian]

Abolghasem Firoozkkoji, F., Sharifi, M., PourShahriar, H., & Shokri, O. (2019). The Mediating Role of Coping Strategies in the Relationship between Perceived Social Support and Postpartum Depression. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 17(3), 57-86. [Text in Persian]

- Ahmad, k., Iqbal, N., Prakash, A., & Paul, M. A. (2018). PTSD and depression in adult survivors of flood fury in Kashmir: The payoffs of social support. *Psychiatry research*, 261, 449-455.
- Ahmadi, Z., & Mehrabi, H. A. (2020). Relationship between social support and resilience with posttraumatic growth: the mediating role of stress coping styles. *Journal of Psychology New Ideas*, 5(9), 1-13. [Text in Persian]
- Akbari, Z., Vafaei, T., & Khosravi, S. A. (2011). Relationship between attachment styles and the resiliency amount of veteran's wives. *Iranian Journal of War and Public Health*, 3(10), 12-17. [Text in Persian]
- Aliakbaridehkordi, M., Mehmannaevazan, A., & Kakojoybari, A. (2015). Impact of attachment styles, family cohesion and adaptability on the level of resiliency as it relates to the feeling of homesickness among freshman students living in dormitories of alZahra university. *Women's Studies Sociological and Psychological*, 12(4), 173-204. [Text in Persian]
- Alipour, A., (2006). The Relationship of Social Support with Immune Parameters in Healthy Individuals: Assessment of the Main Effect Model. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 12(2): 134-9 [Text in Persian]
- Alston, M. (2009). Drought policy in Australia: gender mainstreaming or gender blindness? *Gender, Place & Culture*, 16(2), 139-154.
- Amiri, N., (2014) The Relationship between Resilience and Organizational Commitment with Job Performance of Shiraz Municipality Employees. *Modern Urban Management*, 2 (7) 31-1. [Text in Persian]
- Asadafrooz, A., Motedayen, H., Masnavi, M. R., & Mansoori, S. A. (2020). Shiraz Environmental Resilience of the March 2019 Flood Hazards; through Landscape Approach, Systems Theory and DPSIR Model. *Environmental Management Hazards*, 7(1), 55-75. [Text in Persian]
- Azadi, F., (2007). *Investigating the Relationship between Social Support and Attachment Styles with Resilience of Women Heads of Household*. Master Thesis, Department of Psychology, Islamic Azad University, Marvdasht Branch, Iran. [Text in Persian]
- Azadi, S., & Azad, H. (2011). The Correlation of Social Support, tolerance and Mental Health in Children of Martyrs and war-disabled in Universities of Ilam. *Iranian Journal of War and Public Health*, 3(4), 48-58. [Text in Persian]
- Bahrami, F., Alehashemi, A., & Motedayen, H. (2019). Urban Rivers and Resilience Thinking in the Face of Flood Disturbance, The Resilience Planning of the Kan River. *MANZAR, The Scientific Journal of landscape*, 11(47), 60-73. [Text in Persian]
- Bandura, A. (2007). A genetic perspective on positive psychology. in S. j. lopez (ed). *The science of human flourishing*. New York: praeger.
- Barrera, M., Jr. (2000). Social support research in community psychology. In J. Rappaport & E. Seidman (ed), *Handbook of community psychology*, (p. 215–245).

- Barrera, m; Sandle, i & Ramsay, t. (1981). Preliminary development of a scale of social support: Studies of college students. *Community Psychology*, 9, 435 -447.
- Beck, C. T. (2001). Predictors of postpartum depression: an update. *Nursing Research*, 50, 275-285.
- Bistricky, S. L., Long, L. J., Lai, B. S., Gallagher, M. W., Kanenberg, H., Elkins, S. R., ... & Short, M. B. (2019). Surviving the storm: Avoidant coping, helping behavior, resilience and affective symptoms around a major hurricane-flood. *Journal of affective disorders*, 257, 297-306.
- Brown, K. (2014). Global environmental change I: A social turn for resilience? *Progress in human geography*, 38(1), 107-117.
- Bruwer, B., Emsley, R., Kidd, M., Lochner, C., & Seedat, S. (2008). Psychometric properties of the Multidimensional Scale of Perceived Social Support in youth. *Comprehensive Psychiatry*, 49(2), 195-201.
- Campbell-Sills, L., Cohan, S. L., & Stein, M. B. (2006). Relationship of resilience to personality, coping, and psychiatric symptoms in young adults. *Behaviour research and therapy*, 44(4), 585-599.
- Catabay, C. J., Stockman, J. K., Campbell, J. C., & Tsuyuki, K. (2019). Perceived stress and mental health: The mediating roles of social support and resilience among black women exposed to sexual violence. *Journal of affective disorders*, 259, 143-149.
- Chang, P. J., & Yarnal, C (2018). The effect of social support on resilience growth among women in the Red Hat Society. *The Journal of Positive Psychology*, 13:1, 92-99
- Connor, K. M., & Davidson, J. R. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale. *Depression and anxiety*, 18(2), 76-82.
- Dai, W., Chen, L., Tan, H., Wang, J., Lai, Z., Kaminga, A. C., ... & Liu, A. (2016). Association between social support and recovery from post-traumatic stress disorder after flood: a 13-14-year follow-up study in Hunan, China. *BMC public health*, 16(1), 1-9.
- Dasgupta, S., Şiriner, İ., & De, P. S. (Eds.). (2010). *Women's encounter with disaster*. ismail siriner.
- Eskandari, E., Jalali, A., Moosavi, M., Akrami, N., (2019). Predicting Psychological Resilience based on Social Support and Attachment Style mediated by Self-efficacy and Meaning in Life. *Positive Psychology Research*, 5(2), 17-30. [Text in Persian]
- Fadavi Avandi, Z., (2016). *Comparison of attachment, perceived social support and resilience between spouses of addicted and non-addicted people*. Master Thesis, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Shahroud Branch, Iran. [Text in Persian]
- Fooladvand, K., Farzad, V., Shahraray, M., & Sangari, A. A. (2009). Role of social support, academic stress and academic self-efficacy on mental and physical health. *Contemporary psychology*, 4(2), 81-93. [Text in Persian]

- Ghamari, M., Rezakhani, SD., Malalo, M., (2014). Investigating marital boredom with perceived social support and life orientation. *Quarterly Journal of Counseling and Psychotherapy*, 3(11), 45-63. [Text in Persian]
- Ghasemi, A., Ariaporan, S., (2012). The Relationship between Social Support and Cultural Homogeneity with Students' Mental Health and Resilience. *Journal of Sociological Research*, 5 (1), 125-150. [Text in Persian]
- Ghazanfarpour, H., Sedaghat Kish, M., Soleymani Damaneh, M., & Sabahi Goraghani, Y. (2019). On the Evaluation of the Reaction of Urban Managers Facing Flood as an Environmental Hazard with Emphasis on Resiliency (Case Study: Jiroft city). *Geography and Sustainability of Environment*, 9(1), 107-127. [Text in Persian]
- Gokhale, V., (2008). Role of women in disaster management: An analytical study with reference to Indian society. In *The 14th World Conference on Earthquake Engineering October* (pp. 12-17).
- Gottlieb, B. H., & Bergen, A. E. (2010). Social support concepts and measures. *Journal of Psychosomatic Research*. 69 (5), 20- 511.
- Guha-Sapir, D., Vos, F., Below, R., & Ponserre, S. (2014). *Annual disaster statistical review: The numbers and trends*. Center for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED), Brussels.
- Hadavand Aval, G., Mehrabi Koushki, H., Yazdkhasti, B. (2017). Study the effect of ethnicity on Mental health, Spousal abuse, Social support and Marital satisfaction. *Women's studies (Sociological & Psychological)*, 15(2), 81-104. [Text in Persian]
- Haroun Rashidi, H., & Mansouri Rad, V. (2018). The Relationship between Perceived Social Support and Resilience with Psychological Distress in Mothers of Exceptional Children. *Journal of Exceptional Education*, 17(146), 15-22. [Text in Persian]
- Hiradasa, M., Abolmaali, K. (2017). Predicting Hope Based on Emotional Creativity and Perceived Social Support in Students. *Journal of New Developments in Behavioral Sciences*, 2 (10), 83-95. [Text in Persian].
- Hooman, HA., (2012). *Structural equation modeling with Lisrel application*. Teharn: Samt Publication. [Text in Persian]
- Hosseini, SS., (2009). The relationship between social support and student resilience. *Conference on Mental Health*, Kermanshah. [Text in Persian]
- Kahaki, F., Mohseni, S., Nouri Purliavli, R., Mobasheri, F., Hosseini Sarhadi, SF., Mirshakari, L., & Sanago, A., (2016). Perceived social support and optimism in predicting resilience of heart patients and healthy people in Zahedan. *Journal of Health Breeze*, 5(3), 14-24. [Text in Persian]
- Kang, X; Fang, Y; Li, S; Liu, Y; Zhao, D; Feng, X; Wang, Y & Li, P (2018). The benefits of indirect exposure to trauma: The relationships among vicarious posttraumatic growth, social support, and resilience in ambulance personnel in China. *Psychiatry Investigation*, 15(5): 452- 459.

- Karami, N & Karami, AA. (2020). Improving Community Resilience using Bamboo Emergency Sheltering in the Face of Disasters. *International Journal of Scientific Engineering and Technology*, 4(10), 494 -497.
- Karimi, Y., Khabaz, M., Habibi, Y., & Karimian, N. (2016). The comparison of the resilience and social support in juvenile delinquents and normal teenagers of Tehran. *Educational Psychology*, 12(40), 1-15. [Text in Persian]
- Khabaz, M., Behjati, Z., & Naseri, M. (2012). Relationship between social support and coping styles and resiliency in adolescents. *Journal of Applied Psychology*, 5(4), 108-123. [Text in Persian]
- Khabaz, M., Behjati, Z., Naseri, M., (2011). The relationship between social support and coping, and resiliency in young people. *Journal of Functional Psychology*, 5(4): 108-23. [Text in Persian]
- Kharadsoo, M., (2014). *Comparison of perceived social support, resilience and marital satisfaction in the spouses of addicted and non-addicted people in Kerman*. Master Thesis, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Islamic Azad University, Marvdasht Unit, Iran. [Text in Persian]
- Labrague, L. J., & De los Santos, J. A. A. (2020). COVID-19 anxiety among front-line nurses: Predictive role of organizational support, personal resilience and social support. *Journal of nursing management*, 28(7), 1653-1661.
- Lakzaei, H., & Khammari, M. (2015). An investigation of the relationship between perceived social support and resilience in diabetic patients referring to Ali Asghar clinic of Zahedan. *Journal of Diabetes Nursing*, 2(4), 16-24. [Text in Persian]
- Lakzaei, H., Mansuri, A., Bamari, F., Khammari, M., & Nuri Sanchooli, H. (2015). An Investigation of the Relationship between Perceived Social Support and Resilience in Diabetic Patients Referring to Ali Asghar Clinic of Zahedan. *Journal of Diabetes Nursing*, 2(4), 16-24. [Text in Persian]
- Lamond, A. J., Depp, C. A., Allison, M., Langer, R., Reichstadt, J., Moore, D. J., ... & Jeste, D. V. (2008). Measurement and predictors of resilience among community-dwelling older women. *Journal of psychiatric research*, 43(2), 148-154
- Magdania, S., (2016). *The mediating role of resilience in the relationship between social support and quality of work life of employees*. Master Thesis, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Islamic Azad University, Marvdasht Branch, Iran. [Text in Persian]
- Maguire, B., Hagen P. C. (2007). Disasters and Communities: understanding social resilience. *The Australian Journal of Emergency Management*, Vol.22, PP: 16-21.
- Marzuki, N. A., Mustafa, C. S., Johari, J., & Rahaman, N. H. (2015). Stress and social support as predictors of quality of life: a case among flood victims in Malaysia. *International Journal of Psychological and Behavioral Sciences*, 9(10), 3363-3368.
- Masson, T., Bamberg, S., Stricker, M., & Heidenreich, A. (2019). We can help ourselves: does community resilience buffer against the negative impact of

- flooding on mental health? *Natural Hazards and Earth System Sciences*, 19(11), 2371-2384.
- Masten, AS & Barnes, AJ. (2018). Resilience in children. Developmental perspectives. *Children*, 5(7), 98 -113.
- Masuya, A., Dewan, A., & Corner, R. J. (2015). Population evacuation: evaluating spatial distribution of flood shelters and vulnerable residential units in Dhaka with geographic information systems. *Natural Hazards*, 78(3), 1859-1882.
- McCanlies, E. C., G.u, J. K., Andrew, M. E., & Violanti, J. M. (2018). The effect of social support, gratitude, resilience and satisfaction with life on depressive symptoms among police officers following Hurricane Katrina. *International journal of social psychiatry*, 64(1), 63-72.
- Mehta, M. (2009). Reducing disaster risk through community resilience in the Himalayas. *Women, gender and disaster: Global issues and initiatives*, 57-74.
- Mir, E., (2015). *Comparison of the relationship between stubbornness and social support with resilience in the spouses of dependent and non-dependent individuals*. Master Thesis, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Sistan and Baluchestan. Iran. [Text in Persian]
- MirzaAli, M., Nazari, A. H., & Ownegh, M. (2018). Measuring the physical dimension of rural resilience against flood (Case study: Gorganroud watershed basin). *Physical Social Planning*, 5(3), 111-133. [Text in Persian]
- Mohammadi, N., (2006). The Preliminary Study of Validity and Reliability of Rosenberg's Self-esteem Scale. *Developmental Psychology*, 1(4), 313-320. [Text in Persian]
- Nazari, A. H., Taleshi, M., & Mirzaali, M. (2019). Analysis and Measurement of Environmental Resilience of Villages in Gorganrud Watershed against Flood (Golestan province, Iran). *Journal of Spatial Analysis Environmental Hazards*, 6(1): 31-50. [Text in Persian]
- Paknahad, Z., & Ebrahimi, M. (2017). The relationship between social development and social support with students' resilience. *Quarterly Social Psychology Research*, 7(27), 49-66. [Text in Persian]
- Parkinson, D., Lancaster, C., & Stewart, A. (2011). A numbers game: lack of gendered data impedes prevention of disaster-related family violence. *Health Promotion Journal of Australia*, 22(4), 42-45.
- Platt, S., Brown, D., & Hughes, M. (2016). Measuring resilience and recovery. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 19, 447-460.
- Qarabaghi, F., (2017). *The mediating role of perceived social support and resilience in the relationship between academic stress and psychological well-being of undergraduate students of Tabriz University*. Master Thesis, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tabriz, Iran. [Text in Persian]
- Rahpeima, S., Sheykholeslami, R., (2016). The mediating role of spiritual identity on the relationship between parent and peer attachment with resilience. *Contemporary psychology*, 11(1), 30-41 [Text in Persian]

- Rajeiyan, R., Goodarzi, N., (2015). The Relationship Between "Social Support" and "Resiliency" Among Cancer Patients. *The Quarterly Journal of Social Work Research*, 2(3), 37-74. [Text in Persian]
- Rezaei, M., Azhdary Moghadam, M., Azizyan, G., & Bostani, M. (2017). Synoptic analysis of extreme rainfall over 20 mm precipitation for flood warning in Sistan and Baluchestan. *Journal of Natural Environmental Hazards*, 6(14), 47-62. [Text in Persian]
- Saadattalab, A., Jafari, M., (2020). Mediator Role of spiritual happiness in the relationship between social capital and social support with resiliency in employees against, Covid -19 diseases epidemic in the period of Social distance. *Journal of Research in Psychological Health*, 14(1), 115-129. [Text in Persian]
- Sabzi, M., Motamedi, H., Rafiey, H., & Alipour, F. (2014). The relationship of social support and social control with resiliency against drug abuse in the male offspring of addicted fathers. *Social Welfare Quarterly*, 13(50), 207-228. [Text in Persian]
- Sadeghloo, T., & Sojasi Qeidari, H. (2015). Flood hazard management strategies in rural area by SWOC-TOPSIS technique (Case study: Ghare-chai river basin of Ramyan province). *Journal of Geography and Environmental Hazards*, 3(4), 105-128. [Text in Persian]
- Safouraei Parizi, S., & Safouraei Parizi, MM. (2021). The relationship between social support and resilience with the mediating role of life expectancy in corona patients. *Islamic Psychological Research*, 3(4), 75-102. [Text in Persian]
- Salimi, A., Jokar, B., Nikpoor, R., (2010). Internet and Communication: Perceived social support and loneliness as antecedent variables, *Quarterly Journal of Psychological Studies*, 5(3), 81-109. [Text in Persian]
- Samani, S., Jokar, B., & Sahragard, N. (2007). Effects of resilience on mental health and life satisfaction. *Iranian Journal of psychiatry and clinical psychology*, 13(3), 290-295. [Text in Persian]
- Sanagavi Moharr, G., Nejabat Benjar, E., Mir, F., Heydari, H., (2016). Investigating the relationship between social support and life expectancy and mental disorders of people with drug abuse referred to the medical centers of Zahedan Welfare Organization. *The Second National Conference on Humanities*, Shiraz. [Text in Persian].
- Sanguanklin, N., McFarlin, B. L., Park, C. G., Giurgescu, C., Finnegan, L., White-Traut, R., & Engstrom, J. L. (2014). Effects of the 2011 flood in Thailand on birth outcomes and perceived social support. *Journal of Obstetric, Gynecologic & Neonatal Nursing*, 43(4), 435-444.
- Shokri, O., Karami Nouri, R., Farahani, MT., Moradi, A., (2016). The Quality of College Life from Viewpoint of Native and Non-Native Students of Tehran's Public Universities. *Journal of Iran Cultural Research*, 9(2), 75. [Text in Persian]
- Sohrabi, F., Mamsharifi, P., Rafezi, Z., A'azami, Y. (2019). Predicting Addiction Potential based on Mental Health, Social Support and Neuroticism and

- Agreeableness Personality Traits. *Iranian Journal of Psychiatric Nursing*, 6(6), 57-66 [Text in Persian]
- Thoits, P. A. (2011). Mechanisms linking social ties and support to physical and mental health. *Journal of health and social behavior*, 52(2), 145-161.
- Vosoghi, M., Sadegh Mahdavi, SM., Rahmani Khalili, E., (2014). A Study on the Effect of Social Capital on Social Health considering Social Happiness and Social Support. *Iranian Journal of Social Problems*, 4(2), 235-263. [Text in Persian]
- Wu, M; Yang, Y; Zhang, D; Zhao, X; Sun, Y; Xie, H; Jia, J; Su, Y & Li, Y (2018). Association between social support and health-related quality of life among Chinese rural elders in nursing homes: The mediating role of resilience. *Quality of Life Research*, 27(3): 783 -792.
- Zare Bahramabadi, M., (2014). Relationship between personality traits, social support and work-family interaction with general health in elderly men with chronic physical pain. *Iranian elderly*, 7 (1), 7-15. [Text in Persian]
- Zhao, D., Liu, C., Feng, X., Hou, F., Xu, X., & Li, P. (2019). Menopausal symptoms in different sub stages of perimenopause and their relationships with social support and resilience. *Menopause*, 26(3), 233-239.
- Zimet, G. D.; Dahlem, N. W.; Zimet, S. G.; & Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52 (1), 30-41.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی